

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ

«Середня освіта (Історія)»
Другого (магістерського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія)
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Кваліфікація: Магістр із середньої освіти (Історія). Учитель історії,
правознавства та громадянської освіти. Викладач історії закладу фахової
передвищої освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « _____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня 2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів-2023

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

ПОГОДЖЕНО

кафедрою історії, правознавства та методики навчання

протокол засідання № _____

від «____» _____ 2023 р.

Завідувач кафедри

історії, правознавства та методики навчання

_____ **Андрій ГРИЦЕНКО**

ПОГОДЖЕНО

вченою радою навчально-наукового інституту

філології та історії

протокол № _____

від «____» _____ 2023 р.

Голова вченої ради ННІ

філології та історії _____ **Олена ЧУМАЧЕНКО**

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладачі програми:

доктор педагогічних наук, доцент Гриценко Андрій Петрович,

кандидат історичних наук, старший викладач Крижанівський Віталій Михайлович, гарант освітньої програми.

ЗМІСТ

1. Загальні положення	3
2. Мета і зміст наскрізної практичної підготовки	4
	8
3. Бази практик	10
	12
4. Організація та керівництво практиками	16
5. Функції організаторів та керівників практик здобувачів освіти	21
	23
6. Науково-методичне та організаційне забезпечення практик	24
7. Підведення підсумків практик	
8. Матеріальне забезпечення практик	24
9. Особливості організації та проведення практик здобувачів вищої освіти, які навчаються за дуальною освітою	25
	26
10. Особливості організації та проведення практик здобувачів освіти заочної форми навчання	26
11. Особливості проходження практик іноземними здобувачами вищої освіти	
12. Академічна мобільність здобувачів вищої освіти	
13. Проходження практики в умовах воєнного стану та карантинного обмеження	

II. Програми практик

Педагогічна практика на робочому місці вчителя історії, правознавства та громадянської освіти

Педагогічна практика у закладах фахової передвищої освіти

ПЕРЕДМОВА

Практика є невід'ємною складовою професійної підготовки здобувачів освіти, які навчаються на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія). Вона спрямована на закріплення теоретичних знань, які вони отримали у процесі навчання, набуття й удосконалення практичних навичок і умінь, забезпечує зв'язок між теоретичним навчанням майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти й викладачів історії закладу фахової передвищої освіти та їх самостійною роботою у закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти.

Обсяг наскрізної програми практичної підготовки здобувачів вищої освіти складає 30 кредитів ЄКТС (900 годин) згідно освітньо-професійної програми.

Мета полягає в структуруванні усіх етапів професійної підготовки майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти й викладачів історії закладу фахової передвищої освіти за ОС «Магістр»: набуття здобувачами вищої освіти досвіду самостійної науково-дослідницької роботи та опрацювання методики її проведення; розвиток й вдосконалення професійних компетентностей майбутнього вчителя історії, правознавства та громадянської освіти й викладача історії закладу фахової передвищої освіти до реальних умов майбутньої професії, створення умов для практичного застосування теоретичних знань тощо.

Завдання наскрізної програми практичної підготовки здобувачів вищої освіти:

1. адаптувати здобувачів вищої освіти до реальних умов майбутнього фаху;
2. ознайомити із специфікою й основними напрямками роботи закладів загальної середньої та фахової передвищої освіти;
3. сприяти застосуванню у практичній площині теоретичних знань;
4. формувати, розвивати й самоудосконалювати особистісно-професійні якості;
5. формувати здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері освіти та історії, правознавства та громадянської освіти;
6. сприяти закріпленню освоєння здобувачами вищої освіти сучасних технологій освітньої діяльності;
7. розвивати, удосконалювати, закріплювати теоретичні основи науково-дослідницької роботи;
8. удосконалювати формуванню професійних компетентностей майбутніх учителів історії, правознавства та громадянської освіти й викладачів історії закладу фахової передвищої освіти.

1. Загальні положення

Наскрізна програма практики здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія) – це основний нормативний та навчально-методичний документ, що визначає концептуальні засади практичної підготовки фахівця відповідно до освітньо-професійної програм підготовки здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «Магістр», що згідно з навчальним планом регламентує послідовність, тривалість різних видів практики, визначає мету, завдання та місце кожного виду практики у структурно-логічній схемі підготовки фахівця, визначає перелік компетентностей (галузевих, базових, специфічних), що формуються наскрізною системою практик у професійній підготовці майбутнього спеціаліста.

Враховано специфіку спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)» Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, зміни в чинному законодавстві щодо розвитку освітньої галузі та відображено останні досягнення науки, методики, психології, пропозиції здобувачів освіти, роботодавців.

Наскрізним педагогічним принципом, що визначає професіограму майбутнього вчителя історії, правознавства та громадянської освіти й викладача історії закладу фахової передвищої освіти є принцип зв'язку теорії з практичною діяльністю.

Наскрізну програму практики розроблено у відповідності до Конституції України, Законів України: «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про післядипломну освіту», «Про колективні договори та угоди», «Про оплату праці», «Про охорону праці», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних»;

постанов КМУ: № 1134 від 17.08.2002 р. «Про затвердження нормативів чисельності студентів, аспірантів, докторантів, здобувачів наукового ступеня кандидата наук, слухачів, інтернів, клінічних ординаторів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника у ВНЗ III-IV р. а. та ВНЗ з післядипломної освіти державної форми власності»; № 266 від 29 квітня 2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»; № 1187 від 30 грудня 2015 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти», зі змінами, внесеними постановою КМУ від 10 травня 2018 р. № 347 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187»; № 1341 від 23 листопада 2011 р. «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій»; № 579 від 12 серпня 2015 р. «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність».

наказів МОН: від 07.08.2002 р. № 450 «Про затвердження норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів»; від 12.10.2017 р. № 1368 «Про зміни до наказу МОН України від 12.05.2016 року № 506 «Про затвердження Переліку предметних спеціалізацій спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», за яким здійснюється формування і розміщення державного замовлення та поєднання спеціальностей (предметних спеціалізацій) в системі підготовки педагогічних кадрів»; від 8 квітня 1993 р. № 93 «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міносвіти № 351 від 20.12.1994 р. «Про внесення змін до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України»;

Концепції «Нова українська школа»: концептуальні засади реформування середньої школи, схваленої рішенням колегії МОН України № 10 від 27.10.2016 року;

методичних рекомендаціях до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти («Внутрішня система забезпечення якості освіти: Абетка для директора»);

Стратегії розвитку Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка на 2021-2025 роки, Регламенті Глухівського НПУ ім. О. Довженка; Статуті Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Правилах внутрішнього розпорядку; Правилах прийому до Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;

Положенні про організацію освітнього процесу в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка та інших нормативних документах; Положенні про організацію, проведення практичної підготовки здобувачів освіти у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка;

2. Мета і зміст практики

Метою практики є оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними методами, формами організації освітнього процесу, фаховою / педагогічною майстерністю в галузі їх майбутньої професії, удосконалення викладання, формування у них на базі одержаних в Університеті знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання, вести наукові дослідження та творчо застосовувати отримані знання в практичній діяльності. Тривалість практики збільшується від курсу до курсу з огляду на ускладнення завдань, які поставлено перед здобувачами вищої освіти, що дає змогу поступово підготувати їх до самостійної професійної діяльності.

Практика здобувачів вищої освіти передбачає безперервність і послідовність її проведення та оволодіння достатнім обсягом практичних знань і умінь відповідно до другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Види та обсяги практик визначаються освітніми програмами (далі – ОП) підготовки здобувачів вищої освіти та відображаються у навчальних планах і графіках освітнього процесу. У навчальних планах наводиться перелік усіх видів практик, їх форми, тривалість та терміни проведення.

Завданням практичної підготовки є ознайомлення здобувачів вищої освіти зі специфікою майбутнього фаху вчителя історії, правознавства та громадянської освіти, набуття первинних професійних умінь і навичок, формування фахових компетентностей.

Наскрізна програма забезпечує:

- 1) цілісність професійної підготовки студента як вчителя історії, правознавства та громадянської освіти, визначеної змістом професійної діяльності, тобто дидактично обґрунтовану послідовність процесу формування у здобувачів вищої освіти системи професійних умінь та навичок відповідно до функціональної діяльності;
- 2) оптимальний зв'язок змісту практики із змістом з навчального плану;
- 3) послідовне розширення кола умінь та навичок, їх поступове ускладнення при переході від одного виду практики до іншого;
- 4) безперервність і наступність практики при одержанні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь відповідно до програмних результатів ОП.

Структура наскрізної програми практики студента чітко прописана в ОПІ спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)».

Мета навчальної практики – ознайомлення зі змістом і формами роботи на різних базах практик.

У закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти:

- формування і розвиток у майбутніх фахівців педагогічних вмінь і професійно значущих якостей особистості;
- прищеплення студентам відповідального й уважного ставлення до охорони праці та збереження здоров'я учнів;
- формування потреби у вивченні передового педагогічного досвіду, апробації та впровадженні його у власну педагогічну діяльність, виховання у здобувачів вищої освіти стійкого інтересу та поваги (шани) до праці вчителя, потреби в педагогічній самоосвіті, формування творчого підходу до педагогічної діяльності;
- формування уміння здійснювати різноманітну позакласну роботу, виготовляти наочні посібники;
- виховання потреби систематично поповнювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності, орієнтуватися і володіти науковою інформацією;
- здатність до організації і проведення навчального процесу зі спеціальності,

здатність застосовувати знання на практиці;

- ефективно розв'язувати практичні задачі використовуючи професійні знання, здатність використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології.

Зміст, наступність та взаємозв'язок усіх видів практики визначає гарант освітньої програми в наскрізній програмі практики, яка розробляється групою забезпечення спеціальності та гарантом освітньої програми відповідно до встановлених вимог, розглядається на засіданні кафедри, Вчених радах факультетів та затверджується Вченою радою університету до початку навчального року.

Вихідні та основні навчальні компетентності.

У результаті вивчення курсу майбутні учителі історії набувають наступні загальнонаукові (філософські) та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні задачі в галузі середньої освіти як галузі професійної діяльності й комплексні проблеми історії під час навчання, що передбачає проведення дослідницької роботи щодо наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики та характеризується невизначеністю умов і вимог

Загальні компетентності:

ЗК 1. Сформованість професійної етики та загального культурного кругозору; здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу інформації.

ЗК 2. Здатність до професійно-педагогічної комунікації, налагодження й підтримки контактів з учасниками наукового дискурсу незалежно від їхніх національних, гендерних, вікових ознак, до вільного обговорення професійних, комунікативних проблем в усному та писемному форматах наукового мовлення

ЗК 3. Здатність до проведення самостійних досліджень, пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних першоджерел та історіографічної традиції.

ЗК 4. Готовність до самоаналізу та прагнення до саморозвитку, підвищення науково-дослідницької та педагогічної майстерності

ЗК 5. Розуміння соціальної важливості професії викладача закладів загальної середньої та фахової перед вищої освіти

ЗК 6. Здатність репрезентувати культуру наукового мовлення українською та іноземною мовами під час проведення та презентації результатів досліджень історико-правового характеру.

ЗК 7. Здатність використовувати цифрові технології в навчальному процесі та при здійсненні досліджень історико-правового характеру

ЗК 8. Здатність діяти на основі етичних міркувань, дотримуватися наукової доброчесності в професійній, науково-дослідницькій діяльності.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність аргументовано проводити наукові дискусії в процесі освітньо-наукової діяльності; на високому рівні апробувати результати науково-дослідницької роботи.

ФК 2. Здатність застосування сучасну теоретико-методологічну базу при аналізі явищ політико-правового характеру в Європі в добу Модерну та Постмодерну.

ФК 3. Здатність співвідносити історичні явища, процеси з географічним положенням відповідних політичних, економічних, торгівельних інтелектуальних центрів Європи від доби Модерну до сьогодення.

ФК 4. Здатність до планування та організації науково-дослідницької роботи у політико-правовій, військово-політичній сферах; досягнення лідерства та повної автономності під час їх реалізації.

ФК 5. Здатність студентів до розробки та реалізації оригінальних методик викладання історії та використання історичних джерел у навчальному процесі загальної середньої та фахової передвищої освіти.

ФК 6. Здатність студентів формувати усні та письмові висловлення щодо політико-правової історії та права Європи та України доби Модерну та Постмодерну.

ФК 7. Здатність до опанування історії політичного співробітництва європейських спільнот у зовнішньополітичній та безпековій сферах, вивченні історії розширення Європейського Союзу та відносин Україна – ЄС.

ФК 8. Здатність до організації якісного освітнього процесу та співпраці під час організації наукових досліджень з історії Європи доби Модерну та Постмодерну.

ФК 9. Здатність модифікувати, адаптувати, проектувати методи та розробляти методiku науково-дослідницької діяльності у сфері історії та правознавства з використанням сучасних ІТ-технологій.

ФК 10. Здатність до професійного розвитку та самоорганізації, проектування власної кар'єри та готовності до постійного підвищення професійної кваліфікації.

На основі цієї наскрізної програми розробляються робочі програми практик. У робочій програмі відображається конкретний зміст кожного виду практики, послідовність та організаційно-методичні форми її проведення, розподіл часу на різні види роботи, засоби і форми поточного та підсумкового контролю, зазначаються компетентності, які практично формуються та закріплюються певним видом практики. Робочі програми практики розробляє кафедра, погоджує з базами практики, стейкхолдерами, за необхідності, з кафедрами, що беруть участь у методичному керівництві практиками на різних етапах, із подальшим обговоренням та затвердженням на Вченій раді навчально-наукового інституту філології та історії (ННІ). Після схвалення Вченою радою ННІ робочу програму практики до початку навчального семестру затверджує перший проректор університету.

Організація практик

Види та обсяг практик визначаються стандартами вищої освіти за напрямом (спеціальністю 014 «Середня освіта (Історія)», освітньо-професійною програмою підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня освіти, що відображається відповідно в навчальних планах і графіках навчального процесу.

Для спеціальності 014 «Середня освіта (Історія)» передбачені наступні види практик:

Назва практики		Курс		Кредитів	Кількість годин	Форма контролю
ОК 11	Педагогічна практика на робочому місці вчителя історії, правознавства та громадянської освіти	1	2	9	270	залік
ОК 12	Педагогічна практика у закладах фахової передвищої освіти	1	3	9	270	залік
ОК 13	Комплексна підготовка магістерського дослідження			12	360	
ОК 13.1	Методологія і методи наукових досліджень	1	1	3	90	залік
ОК 13.2	Інформаційні технології в дослідницькій діяльності	1	2	3	90	залік

ОК 13.3	Академічна риторика	2	3	3	90	залік
ОК 13.4	Науково-дослідницька практика (написання магістерської роботи)	2	3	3	90	залік

Відповідальність за організацію своєчасної розробки, розгляду та затвердження (перезатвердження) робочих програм несе завідувач кафедри історії, правознавства та методики навчання.

Індивідуальне завдання розробляється керівником практики від кафедри і видається кожному здобувачеві вищої освіти відповідно до його індивідуального навчального плану. Зміст індивідуального завдання повинен урахувати конкретні умови та можливості закладу (організації, установи), відповідати меті й завданням освітнього процесу. Окрім того, індивідуальне завдання повинно відповідати теоретичній підготовці студентів.

Відповідно до змісту й вимог Концепції «Нова українська школа», наказу МОН України № 776 від 16.07.2018 р. «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» обсяг практичної підготовки має складати не менше 30 кредитів ЄКТС у межах обов'язкової частини бакалаврських програм (починаючи з першого року навчання, у різних закладах освіти і різних класах (курсах)) і не менше 30 кредитів (включно з магістерським дослідженням) у межах обов'язкової частини магістерських програм (у різних закладах освіти і різних класах (курсах)), що відображається у Робочій програмі практики спеціальності, освітній програмі, у навчальному плані, графікові освітнього процесу.

Тривалість тижнів практики (розподіл активної діяльності і самостійної підготовки здобувачів освіти) може відповідати від 1 до 1,5 кредитів ЄКТС.

Завдання з профорієнтації є обов'язковим для виконання здобувачами освіти і конкретизується у всіх програмах педагогічних практик.

I. 3. Бази практик

Практика здобувачів освіти Університету проводиться на базах, що відповідають меті, завданням, змісту практики, а також забезпечують виконання освітніх програм.

Базами для проходження навчальних практик є: заклади загальної середньої освіти (державні й приватні), заклади професійно-технічної освіти, педагогічні училища, технікуми, коледжі, навчальні, інші допоміжні об'єкти Університету, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, що мають необхідну навчально-матеріальну і методичну базу та кваліфіковані педагогічні кадри.

Базами для проходження стажувальних практик є: заклади загальної середньої освіти, заклади професійно-технічної освіти, заклади фахової передвищої освіти.

Підприємства (організації, установи) незалежно від форми власності та підпорядкування, які є базами практики, повинні відповідати таким вимогам:

- наявність у них структур, що відповідають спеціальностям, за якими відбувається підготовка фахівців в університеті;
- здатність працівників баз практики здійснювати кваліфіковане керівництво практикою здобувачів освіти;
- можливість надавати здобувачам освіти робочі місця на час практики;
- надавати здобувачам освіти право користуватися бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики;
- можливість працевлаштування випускників університету;
- спроможність баз практики забезпечити інформаційно-комунікаційне середовище.

Визначення баз практики здійснює керівництво Університету на підставі укладених договорів із підприємствами, організаціями, установами незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами. Вона може визначатися на період конкретного виду практики або до п'яти років.

Навчально-залікову практику здобувачі освіти проходять на базах практик м. Глухова.

Здобувачі освіти, які навчаються за дуальною формою здобуття освіти поєднують навчання в університеті з навчанням на робочих місцях за спеціальністю, яку здобувають, виконують завдання практики за місцем роботи.

Здобувачів освіти всіх курсів можуть самостійно обирати для себе місце проходження практики й пропонувати його як базу. У таких випадках університет співпрацює з базою практики на основі відношення про дозвіл на проходження практики у відповідному закладі.

I. 4. Організація та керівництво практиками

За організацію та проведення практики, згідно відповідного Положення, відповідає ректор університету. Загальну організацію практики та моніторинг її проведення здійснюють перший проректор та декани факультетів. Загальне керівництво практиками, здійснення аналізу результатів її проведення покладається на завідувача практиками.

Заходи, пов'язані з організацією практики, визначаються наказом ректора. Проект службової записки до наказу ректора про проведення практики формує керівник практик факультету не пізніше ніж за два тижні до початку практики. У наказі визначаються база практики, терміни проведення практики, склад груп здобувачів вищої освіти, керівники груп і методисти.

Здобувачі освіти приймаються базами практик на підставі направлення, що видається відділом практик. Про прибуття здобувачів освіти на практику база практики сповіщає університет повідомленням.

Оперативне розв'язання завдань, пов'язаних з організацією і контролем практики в Університеті, здійснює завідувач практики, у ННІ філології та історії – факультетські керівники практики. Навчально-методичне керівництво і виконання програм практики забезпечують викладачі кафедри історії, правознавства та методики навчання.

До керівництва практикою здобувачів освіти залучаються досвідчені викладачі кафедри, педагогічні працівники стаж роботи яких становить не менше п'яти років, а також інші кваліфіковані стейкхолдери закладів, освітніх установ, інших підприємств.

З метою ефективної співпраці здобувачів освіти з керівниками практик викладачу-методисту планується не більше восьми практикантів, груповому керівнику – не більше двадцяти студентів.

Кількість годин на виконання завдань практики обліковується в кредитах. Розрахунок годин за керівництво навчальної та стажувальної практиками затверджується вченою радою університету. За потреби може змінюватися.

Під час навчальної практики студенти ознайомлюються зі специфікою роботи базового закладу і складають графік своєї роботи на весь період практики, який подають факультетському керівникові.

Тривалість робочого часу студента під час проходження практики становить 1,5 кредити ЄКТС на тиждень, із яких 20 годин – безпосередня робота на базі практики. За домовленістю між Університетом і базою практики може встановлюватися інша тривалість

робочого часу студентів, за умови, якщо це не суперечить вимогам чинного трудового законодавства.

Права і обов'язки студента-практиканта формуються в межах, які повинні забезпечити виконання практикантом робочої програми практики.

Розподіл здобувачів освіти на педагогічну практику проводиться з урахуванням замовлень на підготовку фахівців і їхнього майбутнього місця роботи після закінчення навчання.

Обов'язки здобувачів освіти:

- до початку практики пройти медогляд;
- брати участь у настановній (підсумковій) конференціях із питань організації практики;
- прослухати інструктаж з техніки безпеки та охорони праці до початку практики;
- одержати від керівників практики консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики;
- вчасно оформляти документацію і зберігати її на робочому місці та пред'являти на вимогу керівників практики;
- вивчити і суворо дотримуватись правил охорони життя і безпеки дітей;
- нести відповідальність за виконувану роботу;
- вести щоденник, у якому фіксувати зміст, результати спостережень і аналізу освітньої діяльності;
- свою діяльність організовувати відповідно до вимог Статуту закладу, установи, організації.
- дотримуватись правил внутрішнього розпорядку закладу;
- виконувати розпорядження адміністрації бази практики і керівників практики.

У випадку, коли здобувач освіти не виконує вимог, що висуваються до практикантів, він може бути позбавлений права проходити практику.

На період практики один із групи здобувачів освіти, які проходять практику, призначається старостою групи. До його обов'язків належить облік відвідування студентів, загальна організація роботи, повідомлення про колективні консультації, виконання доручень керівників практики, методистів.

Повідомлення про прибуття на практику надсилається у ЗВО не пізніше як через три дні після прибуття здобувача освіти на базу практики.

Студент-практикант не має права самовільно змінювати місце і час проведення практики.

Студенти не допускаються до проведення уроку, заходу, іншого виду діяльності без конспекту, сценарію тощо, завізованого вчителем, вихователем або груповим керівником / методистом.

Про захворювання і пов'язане з цим припинення практики здобувач освіти повинен негайно повідомити адміністрацію закладу, де він проходить педпрактику, групового і факультетського керівників.

Студенти-практиканти мають право:

- під час проходження практики на методичне та організаційне забезпечення практики від Університету та бази практики;
- з усіх питань, що виникають у процесі проходження практики, звертатися до керівників практики Університету, адміністрації закладу (бази практики);

- вносити пропозиції щодо вдосконалення освітнього процесу, організації практики, брати участь у роботі нарад;
- користуватись бібліотекою і літературою, ознайомлюватися з установчими документами, фінансовою та статистичною звітністю закладу тощо, якщо ці документи не містять комерційної таємниці установи.

Тривалість робочого часу студентів під час проходження практики регламентується Кодексом законів про працю України.

I. 5. Функції організаторів та керівників практик студентів

Факультетський керівник практики здобувачів освіти за спеціальністю історії, правознавства та громадянської освіти (має навчально-методичне навантаження в обсязі до 100 годин у межах структурного підрозділу, відповідно до кількості здобувачів освіти зі спеціальності):

- згідно з договорами, укладеними між Університетом і базовими закладами та відношеннями / клопотання / листами щодо проведення практики, проводить розподіл студентів-практикантів за базами практик, готує проект наказу;
- контролює теоретичну готовність здобувачів з освітніх компонентів, що є пререквізитами до практичної підготовки студентів;
- забезпечує проведення настановних (підсумкових) конференцій, захисту результатів практики, бере в них участь;
- на настановних конференціях знайомить студентів із завданням і змістом, звітністю і критеріями оцінювання результатів практики;
- складає зведений графік залікових уроків, занять та виховних заходів для здобувачів освіти на період практики, подає завідувачу практиками, провідному спеціалісту деканату з метою уникнення збігу в розкладі залікових уроків студента-практиканта і навчальних занять методиста;
- у тісному контакті з методистами відповідних кафедр та керівниками баз практики забезпечує належний рівень її проведення згідно з програмою;
- у складі комісії бере участь у підбитті підсумків практики та оцінюванні її результатів;
- бере участь у розробці програм практик, працює над їх вдосконаленням;
- розробляє документацію з практики та надає допомогу методистам;
- проходить інструктаж із техніки безпеки та охорони праці в інженера з охорони праці Університету;
- проводить інструктаж з техніки безпеки та охорони праці зі студентами до початку практики (у разі потреби тісно співпрацює з інженером із техніки безпеки);
- подає завідувачу практики Університету письмовий звіт про проведення практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого вдосконалення та організації її проведення.
- разом із груповим керівником практики готує сертифікати і подає завідувачу практики.

Методист кафедри історії, правознавства та методики навчання:

- разом з учителем-предметником / викладачем визначає теми уроків / занять і предметних позакласних заходів, що будуть проведені практикантами;
- консультує практикантів під час підготовки до уроків/занять і позакласних заходів з предмета, перевіряє і затверджує їхні плани і конспекти, відвідує уроки й позакласні заняття, що проводять здобувачі освіти, аналізує й оцінює їх, контролює виконання індивідуальних планів роботи студентів-практикантів;

- надає допомогу здобувачам освіти в організації індивідуальної роботи зі здобувачами освіти з навчальних дисциплін свого фаху;
- надає допомогу практикантам у виконанні наукової-дослідної роботи з фаху (курсової, дипломної роботи, завдання з НДРС);
- аналізує документацію, подану здобувачами освіти, складає звіт за результатами практики й подає його факультетському керівникові;
- бере участь у настановній і підсумковій конференціях із педагогічної практики, а також нарадах з питань практики в Університеті й на факультеті.

Методист із педагогіки (груповий керівник):

- разом із керівником практики від базового закладу освіти розподіляє здобувачів освіти за класами або групами;
- контролює умови праці й побуту здобувачів освіти та проведення з ними на місці проходження практики обов'язкових інструктажів з охорони праці й техніки безпеки;
- допомагає здобувачам освіти скласти індивідуальний план на весь період практики, конкретизувати відповідно до програми практики зміст навчальних, позакласних виховних занять, тему науково-дослідної методичної роботи;
- затверджує індивідуальні плани практикантів після погодження їх з методистами фахових кафедр та кафедри практичної психології;
- відвідує заняття, розваги, свята, уроки і позакласні заходи практикантів, надає методичну допомогу в їх підготовці й проведенні;
- бере участь у настановній та підсумковій конференціях з педагогічної практики, а також у нарадах з питань практики;
- на основі оцінок, поданих методистами фахових кафедр і методистом з психології, виставляє загальну оцінку за практику;
- подає факультетському керівникові практики звіт про підсумки практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого поліпшення її організації та проведення.

Методист із психології:

- консультує здобувачів освіти щодо виконання завдань із психології;
- відвідує (вибірково) уроки і позакласні заходи практикантів та бере участь у їх аналізі;
- керує роботою здобувачів освіти з вивчення особистості й колективу учнів, дітей дошкільного віку;
- надає допомогу практикантам у виконанні науково-дослідної роботи з питань психології (курсової, бакалаврської роботи, завдання з НДРС);
- бере участь у настановній і підсумковій конференціях студентів-практикантів, інших нарадах з питань організації практики;
- бере участь в оцінюванні результатів практики.

I. 6. Науково-методичне та організаційне забезпечення практик

Кафедра історії, правознавства та методики навчання:

- забезпечує належний рівень загальнопедагогічної, психологічної і методичної підготовки здобувачів освіти з усіх видів практик;
- розробляє наскрізні програми практики здобувачів освіти;
- на основі наскрізної програми практики розробляє робочі програми з кожного виду практики і за необхідності доопрацьовує їх;
- пропонує бази практик;
- забезпечує керівників закладів (організацій, установ) програмами практики;

- здійснює керівництво і контроль за проведенням практики;
- призначає методистів, групових керівників;
- упроваджує досягнення науки і передового педагогічного досвіду в зміст і організацію педагогічних практик;
- вивчає і узагальнює передовий досвід організації педагогічної та інших видів практики інших ЗВО України, подає пропозиції вченим радам факультетів та Вченій раді Університету щодо її вдосконалення;
- консультує здобувачів освіти, учителів ЗЗСО, методистів з питань, що виникають у процесі практики (актуальних проблем сучасної науки, з питань підготовки і проведення студентами завдань практики);
- розробляє методичну документацію з питань практики, завдання з НДРС;
- бере участь у настановних та підсумкових конференціях студентів-практикантів;
- забезпечує здобувачів освіти необхідною навчально-методичною літературою;
- організовує у кабінетах виставки матеріалів практики;
- аналізує перебіг і результати педагогічної практики, уживає заходи щодо її вдосконалення;
- заслуховує звіти викладачів-керівників практики про проведену роботу, обговорюють підсумки та аналізують виконання програм практики на засіданнях кафедри.

З метою формування науково-методичної вправності майбутніх фахівців для здобувачів освіти ОС «Бакалавр» проводять навчально-методичні інтерактивні колоквиуми обсягом 14 аудиторних годин.

Перед проходженням педагогічної практики проводяться навчально-методичні колоквиуми загальною кількістю 8 годин, з яких:

- 4 години виділяється методисту-предметнику для поглиблення знань з питань планування освітнього процесу (календарно-тематичне планування з предметів на період практики), особливостей розроблення поурочних планів-конспектів уроків, занять та виховного предметного заходу, добору наочності та технічних засобів;
- 2 години – консультанту із психології для надання допомоги у доборі методик для обґрунтування висновків під час написання психолого-педагогічної характеристики учня або класу, психологічної адаптації студента в учнівському та вчительському колективах;
- 2 години – груповому керівнику для уточнення завдань з педагогіки, передбачених навчальною програмою для виконання студентами-практикантами (ведення щоденника психолого-педагогічних спостережень, складання індивідуального плану, конспекту виховного позакласного заходу тощо).

Після проходженням педагогічної практики проводяться підсумкові колоквиуми загальною кількістю – 6 годин, з яких:

- 2 години відведено методистам-предметникам для узагальнення результатів практики з метою з'ясування рівня сформованості професійних умінь і навичок майбутніх фахівців (відповідно до завдань практики);
- 2 години – консультанту психології для підсумків-узагальнень про вміння здобувачів освіти проводити психологічні спостереження і підтверджувати їх відповідними методиками;
- 2 години – груповому керівнику для підсумкового аналізу сформованості загальнопедагогічних умінь здобувача освіти як класного керівника і вчителя-предметника.

Керівник базового закладу:

- відповідає за організацію і проведення практики безпосередньо у закладі, забезпечує виконання студентами-практикантами завдань і програми практики;
- перед початком практики інформує про наявність необхідних місць для студентів-практикантів;
- тісно співпрацює з завідувачем практики та загальним керівником практикою на факультеті, вирішує питання щодо організації та проведення практики, отримує необхідну документацію (щоденники, направлення);
- згідно з угодою про проведення практики забезпечує належні умови для успішного проходження її здобувачами освіти;
- проводить інструктаж з техніки безпеки та охорони праці, що фіксується у книзі наказів закладу;
- вибірково відвідує заходи, аналізує їх;
- у разі порушення студентом-практикантом навчальної дисципліни повідомляє групового або факультетського керівника практики.

Учитель-предметник/ викладач спецпредметів базового закладу освіти:

- знайомить закріплених за ним здобувачів освіти із класом, планами освітнього процесу, проводить відкриті уроки і позакласні заходи, організовує їх обговорення;
- разом із груповим керівником практики визначає і розподіляє між здобувачами освіти теми уроків та позакласних заходів з предмета;
- консультує здобувачів освіти під час підготовки їх до проведення уроків, переглядає і затверджує плани-конспекти уроків;
- надає здобувачам освіти допомогу під час підготовки до уроків різного типу, проведення лабораторних і практичних робіт тощо;
- бере участь в аналізі й оцінюванні проведених здобувачами освіти уроків;
- доручає здобувачам освіти проведення індивідуальних занять з невстигаючими учнями, гурткових занять, перевірку зошитів, виготовлення наочних посібників, демонстрацію навчальних відеофільмів, підготовку лабораторних робіт тощо;
- бере участь у нарадах, що проводяться керівниками базового закладу освіти з педагогічної практики, а також (за потреби) у настановних і підсумкових конференціях в Університеті.

Класний керівник:

- знайомить здобувачів освіти зі складом учнів класу/групи, з їх особовими справами, даними про успішність, відвідування, поведінку, з виховною системою ЗЗСО;
- разом із груповим керівником конкретизує виховні завдання програми практики, допомагає здобувачам освіти під час складання індивідуального плану роботи, затверджує план, контролює його виконання, дає консультації;
- відвідує залікові виховні заходи здобувачів освіти, бере участь у їх обговоренні й оцінюванні;
- залучає здобувачів освіти до виховної роботи у освітньому процесі з класом/групою (чергування, відвідування дітей удома, бесіди з батьками тощо);
- бере участь у нарадах, що проводяться керівниками базового закладу освіти з педагогічної практики, а також, за змогою, у настановних і підсумкових конференціях в Університеті.

Практичний психолог базового закладу освіти:

- знайомить закріплених за ним здобувачів освіти з різними видами документації практичного психолога в системі освіти України, проводить відкриті заняття (діагностичні, корекційні тощо), організовує їх обговорення;
- разом із груповим керівником практики визначає і розподіляє між здобувачами освіти теми експериментальних досліджень (запитів);
- допомагає здобувачам освіти у складанні дослідницької програми роботи з обраної теми, затверджує програму, контролює її виконання;
- консультує і надає допомогу здобувачам освіти до проведення різних типів занять (діагностичних, корекційних, консультативних тощо) з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей дитини та конкретних умов проведення занять, затверджує плани-конспекти занять та корекційну програму;
- відвідує залікові заходи здобувачів освіти, бере участь у їх обговоренні й оцінюванні;
- залучає здобувачів освіти до проведення просвітницької роботи за обраним напрямом дослідження (виступ на батьківських зборах, педраді, відвідування дітей удома, бесіди з батьками, виготовлення стіннівки, демонстрацію просвітницьких відеофільмів тощо) за обов'язкової присутності психолога;
- контролює дотримання студентами-практикантами морально-етичних принципів роботи практичного психолога;
- готує письмові характеристики на студентів-практикантів, оцінює їхню роботу;
- бере участь у нарадах, що проводяться керівниками базового закладу освіти з педагогічної практики, а також, за змогою, в настановних і підсумкових конференціях в університеті.

I. 7. Підведення підсумків практик та оцінювання

Після закінчення педагогічної практики студент-практикант повинен у триденний термін подати на офіційну пошту кафедри історії, правознавства та методики навчання (gnpuhistory@gmail.com) звітну документацію, передбачену програмою практики:

- письмовий звіт, характеристику, індивідуальний план практики;
- щоденник, конспекти і плани всіх проведених занять та виховних заходів із упровадженням новітніх технологій, зокрема: інформаційних, комунікаційних тощо;
- аналіз блогу вчителя;
- результати завдань з НДРС, тощо.

Підсумки педагогічної практики підбиваються у 3 етапи:

Базою практики:

- дається загальна оцінка практики здобувачів освіти, визначаються кращі практиканти, висловлюються пропозиції щодо оптимізації практики, оцінюється робота кожного студента-практиканта;
- підсумовується робота фахівців, що брали участь в організації та проведенні практики, висловлюються побажання щодо спільної роботи з організації та проведення практики в майбутньому.

Предметний захист відбувається за участю методистів фахових кафедр. Перевіряють та оцінюють звітну документацію викладачі, призначені методистами практики наказом ректора по університету.

Підсумкова науково-методична конференція на ННІ філології та історії є останнім етапом на факультеті, яка проводиться з метою аналізу і узагальнення результатів

практики. Керують нею директор ННІ і завідувач практики. Конференція проводиться наступного тижня після підведення підсумків на фаховій кафедрі методистами.

У конференції беруть участь усі студенти-практиканти, групові керівники, консультанти із психології, представники закладів та установ, на базі яких була організована практика. На конференцію можуть бути запрошені здобувачі освіти, які в наступному році будуть проходити таку ж практику.

Під час роботи конференції організовується виставка студентських робіт із урахуванням виду практики.

Результат заліку з практики має бути внесено до заліково-екзаменаційної відомості, залікової книжки та індивідуального плану здобувача освіти груповим керівником у день підсумкової конференції і враховано стипендіальною комісією під час визначення розміру стипендії разом з його оцінками підсумкового контролю.

Здобувачу освіти, який не виконав програму практики без поважних причин, може бути надане право на проходження практики повторно за виконання умов, визначених Університетом. Студент, який повторно отримує негативну оцінку за практику та оцінки «задовільно» з трьох видів практики, відрховується з Університету.

Підсумки кожної практики обговорюють на засіданнях кафедр, а загальні підсумки практики підводять на Вчених радах факультетів та університету не менше одного разу протягом навчального року.

Звітну документацію з практики зберігають на кафедрі протягом календарного року від дня захисту.

Алгоритм визначення підсумкової оцінки.

Підсумкова оцінка з педагогічної практики визначається на підставі середньозваженого бала, де до уваги береться ваговий коефіцієнт та показник середньоарифметичної оцінки всіх основних видів робіт, які виконує здобувач освіти на практиці.

Для оцінювання результатів проходження практики здобувачами вищої освіти використовується система оцінювання, яка містить такі складові:

- стартова – передбачає оцінювання результатів виконання завдань практики науковим керівником/керівником практики з боку бази практики;
- підсумкова – передбачає оцінювання наданої звітної документації та захисту результатів практики.

Захист результатів практики відбувається на звітній конференції за участю гарантів ОНП та наукових керівників аспірантів у вигляді презентації доповіді аспіранта, відповідей на запитання тощо.

Оцінювання результатів проходження практики здійснюється за 100 бальною шкалою з відповідним розподілом балів за видами робіт, що підлягають оцінюванню.

За результатами захисту науковий керівник підсумовує бали за стартовою складовою та складовою захисту, зводить до рейтингової оцінки.

Система оцінювання результатів практики є складовою програми практики, що доводиться до відома здобувачів вищої освіти перед початком проходження практики.

I. 8. Матеріальне забезпечення практик

Джерела фінансування практики студентів Університету мають бути зумовлені формою замовлення на фахівців: державні або регіональні кошти, кошти підприємств

(організацій, установ) усіх форм власності, закордонних замовників-спеціалістів або кошти фізичних осіб.

Для фінансування практики студентів Університету можна залучати додаткові джерела фінансування, не заборонені законодавством.

Витрати на практику студентів Університету є складовою загальних витрат, передбачених на підготовку фахівців.

Розмір витрат на практику здобувачів освіти має бути визначено в кошторисі-калькуляції, розробленому Університетом і погодженому з базами практики, із розрахунку вартості проходження практики одним здобувачем освіти за тиждень.

Основними статтями калькуляції витрат на практику можуть бути:

- оплата праці безпосереднього керівника практики;
- оплата консультації, екскурсії, одноразових загальних заходів, які можуть проводитися спеціалістами баз практики та ін.;
- разові витрати на організацію і підбиття підсумків практики (укладання договору, проведення інструктажів, вибір місця практики тощо);
- витрати на матеріальне забезпечення практики (використання комп'ютерної техніки, розмноження матеріалів, придбання матеріалів і канцелярського приладдя, експлуатація обладнання тощо).

Оплату відряджень викладачам-керівникам практики здобувачів освіти здійснює Університет згідно з чинним законодавством.

Обсяги часу на керівництво практикою не повинні перевищувати обсяги часу, передбачені навчальним планом.

Робочий час керівника практики від Університету необхідно враховувати як педагогічне навантаження, заплановане йому на керівництво практикою на навчальний рік (згідно з наказом ректора університету).

Оплату викладачам добових, проїзду до місця практики поза місцем розташування університету і назад, а також повернення витрат з найму житлового приміщення здійснює університет відповідно до чинного законодавства України про оплату службових відряджень.

Оплата праці безпосередніх керівників практики від баз практики здійснюється університетом згідно з чинним на період практики ставками погодинної оплати праці працівників, задіяних в усіх галузях народного господарства, за проведення навчальних занять із розрахунку 1 година на одного студента на тиждень (Наказ МОН України № 351 від 20.12.1994 р.).

I. 9. Особливості організації та проведення практик здобувачів вищої освіти, які навчаються за дуальною освітою.

Здобувачів освіти денної форми навчання, які навчаються за дуальною освітою направляти на проходження педагогічних практик за місцем роботи з подальшим обов'язковим перезарахуванням кредитів освітніх компонентів. Підставою для цього має бути накази університету про підготовку фахівців за дуальною формою здобуття освіти, витяг із професіограми здобувача освіти з місця роботи за підписом керівника, наставника бази практики з пропозицією щодо оцінки.

Перезарахування кредитів, передбачених на практику освітньою програмою відповідного ОС, здійснюється комісією у складі факультетського керівника, групового керівника практики та куратора від освітнього закладу, із урахуванням змісту програми підготовки та фактично виконуваних професійних обов'язків конкретного здобувача освіти.

I. 10. Особливості організації та проведення практик здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

Завдання практики, основні положення її організації, обов'язки керівників практики, здобувачів вищої освіти та тривалість практики, визначені у цій Програмі, є обов'язковим під час здобуття фаху на заочній формі навчання.

Проходження навчальних практик здобувачами вищої освіти на заочній формі може відбуватися в сесійний та міжсесійний період за місцем проживання протягом 3 тижнів.

Здобувачі вищої освіти заочної форми навчання, залежно від характеру практичної роботи, яку вони виконують, за наявності в них професійного досвіду, поділяються на дві групи:

1) до першої групи належать здобувачі вищої освіти, які працюють за обраним фахом і звільняються від проходження практики. Документами, що засвідчують відповідність обійманій посаді за фахом здобувача вищої освіти, є: витяг із трудової книжки (або ксерокопія трудової книжки, завірена керівником установи), довідка з місця роботи (якщо він працює за сумісництвом) та характеристика, в якій зазначена рекомендована оцінка (за національною шкалою), засвідчені керівником закладу;

2) здобувачі вищої освіти, які не працюють за обраним фахом, проходять практику з відривом від виробництва у період, визначений навчальним планом, як правило, за місцем проживання, або самостійно добирають для себе місце проходження практики, яке відповідає всім вимогам програми. На цей час вони використовують відпустку за власний рахунок.

Документація, що підтверджує право студента бути звільненим від проходження педагогічної практики, подається до початку термінів практики. Не розглядається документація у разі подання її пізніше визначеного терміну.

У період заліково-екзаменаційної сесії, що передує практиці, для здобувачів вищої освіти на факультетах організовується інструктивно-методична нарада з питань проходження практики, яку проводять керівник практики по факультету, групові керівники практики, методисти.

За результатами проходження практики проводиться залік з виведенням середньозваженого балу.

Оцінювання практики здобувачів вищої освіти відбувається за шкалою оцінювання ECTS. Практика здобувачам вищої освіти першої групи оцінюється на підставі виставленої оцінки в характеристиці з місця роботи.

Кількість годин у навантаженні викладачів за керівництво практиками визначається відповідно до розрахунку годин з практик у ГНПУ ім. О. Довженка.

Ураховуючи те, що здобувачі вищої освіти заочної форми навчання працюють за фахом, навантаження з педпрактики викладачам планується у межах 70 %.

I. 11. Особливості проходження практик іноземними здобувачами вищої освіти.

Під час проходження практики в межах України іноземні здобувачі вищої освіти денної та заочної форм навчання дотримуються цього Положення. Здобувачі вищої освіти отримують і виконують завдання програми практики, індивідуальні завдання, складають звіт за формою, установлену кафедрою.

Для студентів-іноземців бази практики передбачають у відповідному договорі (контракті) щодо підготовки фахівців і можуть бути розташовані на території країн-замовників або в межах України.

Здобувачі вищої освіти заочної форми навчання, які працюють за фахом та навчаються за індивідуальним навчальним планом, можуть проходити практику за місцем працевлаштування. У таких випадках університет співпрацює з базою практики на основі

заяви здобувача та клопотання про практику від бази практики. Такі студенти подають керівникові практики ксерокопію трудової книжки, завірену керівником установи, довідку з місця роботи (якщо він працює за сумісництвом) та характеристику, українською (англійською) мовою, завірені нотаріально, звіт студента про проведену роботу за відповідний період, написаний українською (англійською) мовою, за підписом керівника практики.

I. 12. Академічна мобільність здобувачів вищої освіти

Упродовж періоду навчання в Університеті здобувачі вищої освіти зобов'язані виконувати завдання практики, які зазначено законодавством та даною Програмою.

Здобувачі вищої освіти можуть проходити практику за межами України в порядку, встановленому чинним законодавством, і договорами про співпрацю, укладеними університетом із ЗВО, науковими установами інших держав.

У разі навчання у закордонному закладі освіти здобувачі вищої освіти проходять стажування, отримують досвід практичної роботи в умовах принципово іншої системи вищої освіти, дотримуючись Положення закладу.

Визнання результатів практичної підготовки здійснюється на основі Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи.

Порівняння обсягу навчального навантаження під час практичної підготовки в межах програми академічної мобільності повинне ґрунтуватися на зіставленні результатів практики, яких було досягнуто здобувачем вищої освіти у закладі вищої освіти-партнері, та результатів практики, запланованих освітньою програмою закладу вищої освіти, в якому здобувач навчається на постійній основі.

Якщо здобувач вищої освіти під час перебування у ЗВО (науковій установі) - партнері, на базі якого реалізується право на академічну мобільність, не виконав програму практики, то після повернення до закладу вищої освіти (наукової установи), в якому він навчається на постійній основі, йому може бути запропоновано повторне проходження практики.

I. 13. Проходження практики в умовах воєнного стану та карантинного обмеження.

Здобувачам вищої освіти в умовах воєнного стану практику проходити з використанням усіх доступних форм: онлайн (із застосуванням ІТ-технологій і дистанційного доступу на територіях, близьких до місць бойових дій), офлайн (на територіях, віддалених від місць боїв), у змішаному режимі.

Використовувати засоби комунікації, зокрема:

- розміщення завдань і рекомендацій на сайті закладу;
- створення груп із студентами в соціальних мережах (Viber, Telegram, WhatsApp та ін.);
- використання електронних платформ (ZOOM, Google Classroom тощо);
- проведення скайп-конференцій;
- спілкування в телефонному режимі;
- листування через електронну пошту тощо.

Зі звітної документації виключається характеристика на здобувача освіти від бази усіх видів практик, оцінка результатів практики висвітлюється у сертифікатах;

Ваговий коефіцієнт за характеристику додається до вагового коефіцієнту оцінки документації;

Кількість проведення очних залікових уроків (занять) скорочується до трьох;

Анулюється ведення журналу обліку для всіх видів практик.

II розділ

ПРОГРАМИ ПРАКТИК

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
«Педагогічна практика на робочому місці вчителя історії,
правознавства та методики навчання»
для студентів 1-го курсу ОС «Магістр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ОПП Середня освіта (Історія)**

Денної та заочної форм навчання
Навчально-науковий інститут
Філології та історії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « _____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня 2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів – 2023

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

ПОГОДЖЕНО

кафедрою історії, правознавства та методики навчання
протокол засідання № _____

від «___» _____ 2023 р.

Завідувач кафедри

історії, правознавства та методики навчання

_____ **Андрій ГРИЦЕНКО**

ПОГОДЖЕНО

вченою радою навчально-наукового інституту
філології та історії

протокол № _____

від «___» _____ 2023 р.

Голова вченої ради ННІ

філології та історії _____ **Олена ЧУМАЧЕНКО**

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладачі програми: доктор педагогічних наук, доцент Гриценко Андрій Петрович, гарант освітньої програми.

Пояснювальна записка

Педагогічна практика на робочому місці вчителя у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти магістрантів зі спеціальності 014 Середня освіта (Історія) є невіддільною складовою їх освітньо-професійної підготовки, основними завданнями якої є закріплення здобутих теоретичних знань, формування у магістрантів умінь і навичок проведення навчальної та позакласної роботи за спеціальністю, виховної роботи в учнівському колективі.

Під час педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти магістрант оволодіває сучасними формами, методами, прийомами, засобами, технологіями планування і здійснення освітнього процесу; роботи в різних типах закладах освіти; поглиблює та закріплює теоретичні знання, здобуті в університеті. Практика розвиває у магістрантів креативні уміння, творчу ініціативу, надає можливість для реалізації особистісного навчання учнів, впровадження комунікативно-функціонального підходу в процесі проведення уроків із використанням сучасних технологій і методик активізації пізнавальної діяльності учнів, розвитку науково-дослідних умінь з подальшим їх застосуванням у вчительській роботі.

	Назва практики	К ур с	Семе стр	Кількість годин		Форма контрол ю
				Кредиті в	Годин	
О К 11	Педагогічна практика на робочому місці вчителя історії, правознавства та громадянської освіти	1	2	9	270	залік

II. 1. 1. Загальні положення

Педагогічно практика у закладах загальної середньої освіти студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» здійснюється з метою узагальнення та вдосконалення знань, практичних умінь і навичок на базі конкретного суб'єкта господарювання, набуття професійного досвіду.

Згідно навчального плану практика проводиться на I курсі загальною тривалістю 9 тижнів. Базою практики є загальноосвітня школа I-III ступенів №3 м. Глухова та заклади освіти відповідно до укладеної магістрантом двосторонньої угоди, цільового направлення.

Відповідальними за практику є кафедри: історії, правознавства та методики навчання; педагогіки та менеджменту освіти.

II. 1. 2. Мета та завдання практики

Метою педагогічної практики на робочому місці вчителя історії, правознавства та громадянської освіти у закладах загальної середньої освіти є набуття студентами навичок самостійної підготовки та проведення занять, вдосконалення та поглиблення загальнопедагогічних знань, умінь і навичок, набуття навичок проведення лекційних, практичних, семінарських занять та інших видів роботи, впровадження інноваційних технологій у процес історичної освіти.

Завданнями педагогічної практики визначені:

- вдосконалення вмінь та навичок застосування різноманітних засобів, методів та форм навчання, з врахуванням вікових й індивідуально-психологічних особливостей учнів та студентів у певних педагогічних ситуаціях;
- опанування методикою проведення нестандартних уроків з історії, правознавства та громадянської освіти у закладах загальної середньої освіти, з використанням інноваційних технологій викладання;
- розвиток вмінь добирати оптимальні методи, методичні прийоми, технології навчання та засоби навчання, ефективно використовувати навчально-лабораторне обладнання та комп'ютер на уроках;

- вдосконалення прийомів організації різноманітних видів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти: колективної, групової, індивідуальної;

- формування навичок аналізувати, узагальнювати та впроваджувати в практику сучасні педагогічні інновації та досвід найкращих педагогів;

- ознайомлення зі специфікою організації навчальної, виховної, науково-методичної роботи у закладах загальної середньої освіти.

Під час проходження педпрактики у закладах загальної середньої освіти магістранти мають проаналізувати:

- роботу колективу закладу над єдиною науково-методичною проблемою;
- план роботи науково-методичної ради закладу, структуру науково-методичної роботи;

- навчальні та авторські програми (за фахом магістранта) закладу;

- авторські підручники, посібники, засоби навчання (за фахом) у закладі;

- застосування інноваційних методик навчання і виховання;

- роботу з обдарованими учнями;

- спільні заходи методичного характеру.

Під час проходження педпрактики у та закладах загальної середньої освіти магістранти мають проаналізувати:

- статут закладу, його структуру;

- зміст діяльності управлінців (директора та його заступників);

- специфіку організації освітнього процесу у межах МО;

- дослідити роботу МО, визначити інноваційні напрямки організації освітнього процесу та наукову тему, над якою працює заклад;

- дослідити елементи новаторського підходу до організації навчальної діяльності учнів у системі роботи вчителя;

- дослідити сучасні технології виховання та учнівського самоврядування в досвіді роботи закладу освіти;

- визначити напрямки роботи закладу зі студентами (учнями) з різних соціальних груп та тих, що мають девіантну поведінку;

- вивчити структуру та зміст профорієнтаційної роботи навчального закладу по набору контингенту студентів.

II. 1. 3. Вихідні та основні навчальні компетентності.

У результаті вивчення курсу майбутні учителі історії набувають наступні загальнонаукові (філософські) та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні задачі в галузі

середньої освіти як галузі професійної діяльності й комплексні проблеми історії під час навчання, що передбачає проведення дослідницької роботи щодо наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики та характеризується невизначеністю умов і вимог

Загальні компетентності:

ЗК 1. Сформованість професійної етики та загального культурного кругозору; здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу інформації.

ЗК 2. Здатність до професійно-педагогічної комунікації, налагодження й підтримки контактів з учасниками наукового дискурсу незалежно від їхніх національних, гендерних, вікових ознак, до вільного обговорення професійних, комунікативних проблем в усному та писемному форматах наукового мовлення

ЗК 4. Готовність до самоаналізу та прагнення до саморозвитку, підвищення науково-дослідницької та педагогічної майстерності

ЗК 5. Розуміння соціальної важливості професії викладача закладів загальної середньої та фахової передвищої освіти

ЗК 6. Здатність репрезентувати культуру наукового мовлення українською та іноземною мовами під час проведення та презентації результатів досліджень історико-правового характеру.

ЗК 7. Здатність використовувати цифрові технології в навчальному процесі та при здійсненні досліджень історико-правового характеру

ЗК 8. Здатність діяти на основі етичних міркувань, дотримуватися наукової доброчесності в професійній, науково-дослідницькій діяльності.

Фахові компетентності:

ФК 5. Здатність студентів до розробки та реалізації оригінальних методик викладання історії та використання історичних джерел у навчальному процесі загальної середньої та фахової передвищої освіти.

ФК 8. Здатність до організації якісного освітнього процесу та співпраці під час організації наукових досліджень з історії Європи доби Модерну та Постмодерну.

ФК 9. Здатність модифікувати, адаптувати, проєктувати методи та розробляти методику науково-дослідницької діяльності у сфері історії та правознавства з використанням сучасних ІТ-технологій.

ФК 10. Здатність до професійного розвитку та самоорганізації, проєктування власної кар'єри та готовності до постійного підвищення професійної кваліфікації.

II. 1. 4. Обов'язки методиста-предметника

Методичне керівництво практикою здійснюють викладачі, які мають вчений ступінь або досвід роботи вчителя історії у закладі загальної середньої освіти. Протягом практики викладач-методист:

1. Бере участь у настановчій та підсумковій конференціях педагогічних практик.
2. Перевіряє документацію з педпрактики та подає інформацію груповому керівникові.
3. Організовує свою роботу в тісній співпраці з груповим керівником.

II. 1. 5. Права та обов'язки магістрантів-практикантів

1. Магістрант-практикант зобов'язаний своєчасно виконувати всі види робіт, передбачені програмою практики, проводити навчально-виховну роботу, забезпечуючи єдність навчання та виховання учнів.

2. Під час практики магістрант повинен показати себе як вчитель із високим рівнем громадської активності та глибокою зацікавленістю до педагогічної роботи, любов'ю до учнів.

3. Магістранти-практиканти мають право з усіх питань, що виникають у процесі практики, звертатись до керівників практики від університету; вносити пропозиції по вдосконаленню освітнього процесу, організації практики; брати участь у громадському та профспілковому житті навчального закладу, у конференціях та нарадах; користуватись бібліотекою, кабінетами та науково-методичними посібниками, що в них зберігаються.

4. Магістранти-практиканти зобов'язані з'являться у навчальний заклад за 20 хвилин до початку занять та знаходитись там протягом 6 годин робочого дня.

5. Магістрант-практикант повинен мати охайний вигляд, бути зразком працьовитості, організованості, ввічливості, завжди проявляти відповідний педагогічний такт у спілкуванні з учнями, вчителями, адміністрацією та батьками, брати активну участь у громадському житті колективу закладу освіти.

Кожен магістрант веде щоденник, у якому фіксує результати спостережень та аналізу навчально-виховної роботи з учнями, а також складає розгорнуті плани-конспекти залікових уроків (занять) і стислі плани-конспекти всіх проведених уроків (занять), крім залікових та позакласних заходів із фаху.

6. Практикант організовує свою діяльність у відповідності з вимогами статуту закладу освіти, виконує правила внутрішнього розпорядку, виконує вказівки адміністрації

та керівників практики. У разі невиконання вимог, що ставляться до практикантів, порушник може бути усунутим від проходження практики.

7. Магістрант, якого усунули від практики, або магістрант, робота якого під час педагогічної практики визнана незадовільною, вважається таким, що не виконав навчальний план даного семестру. За рішенням Ради факультету філології та історії йому можна призначити повторне проходження практики без відриву від навчальних занять в університеті.

8. На період практики один із групи магістрантів, що проходять практику у відповідному закладі освіти, призначається старостою групи. В обов'язки старости входить облік відвідування магістрантів, загальна організація роботи, повідомлення магістрантів про колективні консультації та семінари, виконання доручень керівників практики.

II. 1. 6. Зміст діяльності магістрантів-практикантів

Під час практики магістранти проводять основні види роботи, притаманні діяльності вчителя:

1. *навчально-виховну* – з учнями, а саме: складають план роботи та працюють за ним; розробляють розгорнуті плани-конспекти уроків та виховних заходів; сприяють всебічному розвитку учнів, відбираючи для цього конкретний зміст і засоби педагогічного впливу; продовжують формувати учнівський колектив; створюють умови для розвитку самостійної діяльності учнів; підтримують у класі комфортний психологічний клімат, забезпечують охорону здоров'я дітей;

2. *просвітницьку* – серед учнів з питань історії, правознавства, громадянської освіти, краєзнавства, психології, охорони природи, а також серед батьків учнів, надаючи консультації стосовно індивідуального підходу у вихованні дітей і розвитку їх пізнавальної активності, приймаючи участь у проведенні батьківських зборів;

3. *методичну* – спільно з педагогічним колективом ЗЗСО, під час методичних семінарів, засідань методоб'єднань, аналізу шкільної документації та досвіду вчителів;

4. *дослідницьку* – спільно з викладачем ЗВО збирають експериментальний матеріал для виконання курсових і дипломних (бакалаврських) робіт (якщо це передбачено навчальним планом), впроваджують результати педагогічного дослідження в теорію та практику роботи школи.

Період проходження практики студентами умовно поділяється на три етапи: ознайомлювальний, основний, завершальний.

Ознайомлювальний етап триває протягом першого тижня протягом якого студент-практикант повинен:

а) ознайомитись з класами, календарно-тематичним планом уроків історії, методичною базою викладання предмету в школі;

б) ознайомитись із планом позаурочної та позакласної роботи з предмету;

в) скласти індивідуальний план на період проходження практики, графік проведення залікових уроків та позакласного предметного заходу.

Протягом наступних тижнів практики (основний етап) студент проводить пробні та залікові уроки з історії, виховну роботу. За період педпрактики студенти повинні:

1. Провести 4 уроки з «Історії України» (з яких 1-2 - заліковий урок на оцінку), 3 уроки з «Всесвітньої історії» (з яких 1 – заліковий урок на оцінку), 3 уроки з «Правознавства» (з яких 1 – заліковий урок на оцінку), 4 уроки з «Громадянської освіти» (з яких 1-2 – заліковий урок на оцінку). Загалом: 14 уроків, з яких 6 – залікових уроки на оцінку. В тому числі 4-5 уроків з різних предметів мають бути нестандартними, з використанням методів інноваційних технологій.

2. Підготувати та провести позакласний захід з предмету в 10-11-х класах (за вибором).

2. Підготувати і провести заліковий виховний захід в закріпленому класі.

4. Виготовити наочність та дидактичний матеріал до 4-6-ти залікових уроків (по одному з кожного предмета).

Завершальний етап практики включає оформлення щоденника практики; підготовку звіту про виконання індивідуального плану роботи практиканта; прилюдний звіт на методичній конференції про виконану за час практики роботу.

II. 1. 7. Індивідуальні завдання практикантів

Під час проходження практики студенти мають виконати ряд індивідуальних завдань.

Педагогічна робота:

1. Виготовити мультимедійну презентацію до 4-х нестандартних уроків, з використанням методів інноваційних технологій.

2. Розробити і провести залікові уроки з використанням історичних джерел (не менше 2-3-х уроків).

Виховна робота:

1. Участь у виховній роботі з класом (проведення етичних бесід, диспутів, уроків культури, допомога в організації трудових, художніх, спортивних та інших заходів);

2. Підготовка і проведення одного залікового виховного заходу в закріпленому класі;

3. Підготовка і проведення одного залікового позакласного чи позашкільного виховного заходу за фахом (тематичний вечір, усний журнал, конкурс, вікторина, КВК, екскурсія, випуск спецгазети, бесіда тощо);

6. Участь в роботі з батьками (відвідування учнів вдома, участь у підготовці і проведенні батьківських зборів, у випуску газет для батьків тощо);

7. Проведення профорієнтаційної роботи.

Написання психолого-педагогічної характеристики:

Психолого-педагогічна характеристика – відповідальний етап педагогічної практики в школі. Уміння побачити та проаналізувати позитивні й негативні особливості особистості, класного колективу, вміння надати оптимальні за змістом психолого-педагогічні рекомендації, передбачають у студентів спроможність продемонструвати певний рівень необхідних знань, набутих у курсах загальної, вікової і педагогічної психології.

II. 1. 8. Контроль і оцінювання роботи студентів

Студент працює на робочому місці вчителя історії, правознавства та громадянської освіти самостійно.

Контроль за роботою студентів, її облік та оцінка – складові діяльності вчителя-фахівця, який має визначити, наскільки студент володіє основами педагогічних знань та навичок.

Керівники практики від університету оцінюють навчальну та виховну роботу, яку здійснював студент протягом практики, на підставі звітної документації та захисту результатів практики, враховуючи оцінки, які виставив вчитель-фахівець на базі практики.

Підсумки педагогічної практики студентів підводяться на факультетських науково-практичних конференціях.

II. 1. 9. Форма звітності студентів про практику

Наприкінці практики студенти подають такі звітні документи:

1. Розгорнуті плани-конспекти 4-6-ти залікових уроків (титульний аркуш див. у додатку);

2. Стислі плани-конспекти інших, крім залікових проведених уроків (занять) (всього 10);
3. Наочність до чотирьох залікових уроків (занять) (за вибором, по одному з кожного предмету (історія України, всесвітня історія, правознавство та громадянське освіта);
4. Розробки нестандартних уроків (мультимедійну презентацію до двох нестандартних уроків, з використанням методів інноваційних технологій).
5. План-конспект позакласного заходу за предметом;
6. План-конспект позанавчального виховного заходу;
7. Психолого-педагогічну характеристику на особистість учня;
8. Звіт про педпрактику.

II. 1. 10. Підведення підсумків практики

По закінченню практики проводиться підсумкова конференція. На конференції практиканти звітують про свою навчально-виховну роботу, дають характеристику класу, окремим учням, роблять висновок про рівень своєї теоретичної та практичної підготовки. Зокрема, студенти виступають із доповідями та презентаціям, які вони підготували на основі вивчення досвіду роботи кращих учителів-істориків міста та області, демонструють результати своєї науково-методичної роботи.

Проведення підсумкової науково-практичної конференції супроводжується організацією виставок. Матеріалами для виставок із навчальної та виховної роботи можуть бути: різноманітне унаочнення, підготовлене студентами (таблиці, схеми, діаграми, моделі, колекції тощо), стінні газети, куточки практиканта, тематичні стенди, фотогазети, мультимедійні презентації, відеофільми, які відображають діяльність учнів та студентів під час навчання, на екскурсіях, документи звітності (план роботи, опис проведених уроків, щоденники, сценарії позакласних занять тощо).

Важливе значення при підведенні підсумків практики має аналіз документів звітності студентів.

Загальна оцінка роботи кожного студента повинна бути комплексною, враховувати всі напрямки його діяльності за період практики, а не середньоарифметичною, виведеною з усіх отриманих оцінок. Вона визначається на основі обговорення та узгодження висновків керівників практики: методистів фахових кафедр. Підсумкову оцінку за практику виставляє груповий методист після узгодження з викладачами кафедр, які беруть участь у проведенні практики.

Алгоритм визначення підсумкової оцінки:

Під час захисту звіту про практику комісія уважно розглядає зміст звіту про практику, виставляє бали за зміст кожного розділу, після чого задає студентові усні запитання, які дозволяють оцінити розуміння студентом викладених у змісті звіту про практику положень. Виставлена загальна сума балів переводиться у традиційну оцінку і заноситься у відповідні документи як підсумкова оцінка з проходження практики.

Оцінка проходження науково-дослідної практики складається із суми балів, які виставляються комісією на основі розгляду змісту звіту про практику та за підсумком усного захисту перед комісією основних положень, які входять до програми практики. Для коректного порівняння оцінок різного типу застосовуються зважувальні коефіцієнти.

Підсумкова оцінка знань, умінь та навичок студента, набутих на практиці, встановлюється за 100-бальною шкалою із подальшим переведенням її у чотирибальну шкалу оцінок.

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка ECTS</i>	<i>Національна оцінка</i>	<i>Національна оцінка</i>
95-100	A	зараховано	відмінно
85-94	B		добре
75-84	C		
65-74	D		задовільно
60-64	E		
40-59	Ex	незараховано	незадовільно
менше 40 або не виконані інші умови допуску	F	не допущений	не допущений

Складовою загальної суми балів захисту звіту про практику є:

- 1) сума балів за зміст звіту про практику окремо за кожним структурним розділом програми практики;
- 2) бали безпосередньо за захист звіту про практику.

Шкала балів, які враховуються при виставленні підсумкової оцінки за практику, наведена нижче (див. табл.).

№	Види діяльності студента-практиканта	Кількість балів	Ваговий коефіцієнт
1	Розгорнуті плани-конспекти 6 залікових уроків	0-18	0,18
2	Виготовлення мультимедійної презентації до 3 нестандартних уроків	0-18	0,18
3	Виготовлення наочності та дидактичних матеріалів до 6 залікових уроків	0-15	0,15
4	Стислі плани-конспекти інших проведених уроків (крім залікових) (всього 10)	0-16	0,16
5	Проведення предметного позакласного заходу	0-09	0,09
6	Позанавчальна, профорієнтаційна та виховна робота	0-10	0,1
7	Написання психолого-педагогічної характеристики	0-09	0,09
8	Оформлення документації педпрактики	0-5	0,05
Всього		0-100	1,0

Під час захисту звіту про практику комісія уважно розглядає зміст звіту про практику, виставляє бали за зміст кожного розділу, після чого задає студентіві усні запитання, які дозволяють оцінити розуміння студентом викладених у змісті звіту про практику положень. Виставлена загальна сума балів переводиться у традиційну оцінку і заноситься у відповідні документи як підсумкова оцінка з проходження практики.

Критерії оцінки розділів звіту про практику (за кожний розділ)

I. *Найвища якість розділу звіту* (95-100% від максимальної кількості балів відповідного розділу) повинна відповідати таким вимогам:

- 1) повне та вичерпне викладення матеріалу, яке використовувалося при проведенні студентом занять та під час опрацювання відповідного розділу;

- 2) повний склад необхідних додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (копії документів, аналітичні та статистичні матеріали тощо);
- 3) актуальність і достовірність поданої у звіті інформації;
- 4) дотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики.

II. Посередня якість розділу звіту (50-95% від максимальної кількості балів відповідного розділу) визначається у випадку, якщо наявний хоча б один із зазначених нижче пунктів:

- 1) неповне викладення матеріалу або неповна відповідність змісту роботи вимогам програми практики (50-75% охоплення зазначених у програмі проходження практики за відповідною дисципліною питань);
- 2) неповний склад додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (50-75% необхідних додатків);
- 3) неактуальність або застарілість поданої у звіті інформації;
- 4) недотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики.

III. Незадовільна якість розділу звіту (0-50% від максимальної кількості балів відповідного розділу) визначається у випадку, якщо наявний хоча б один із зазначених нижче пунктів:

- 1) одночасно присутні два чи більше критеріїв, що відповідають оцінці в 5 балів;
- 2) неповне викладення матеріалу або неповна відповідність змісту роботи вимогам програми практики (менше 50% охоплення зазначених у програмі проходження практики за відповідною дисципліною питань);
- 3) неповний склад додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (менше 50% необхідних додатків);
- 4) недостовірність поданої у звіті інформації.

Критерії оцінки захисту звіту про проходження педагогічної практики на робочому місці вчителя

I. Найвища якість захисту звіту про практику, яка оцінюється в 35-40 балів, повинна відповідати таким вимогам:

- 1) вільне володіння змістом роботи, яка проводилася на практиці, чітке розуміння суті обраної наукової проблеми та володіння здобутками науки у цій царині;
- 2) повне знання відповідного матеріалу, публікацій з обраної проблематики;

II. Захист звіту про практику оцінюється в 15-35 балів, якщо:

- 1) відносно захисту на найвищий бал немає відповідності хоча б одному з пунктів, зазначених вище, або якщо:
- 2) при розкритті змісту питання в цілому правильно за зазначеними вимогами зроблені значні помилки під час визначення терміну прийняття чи назви змісту в цілому правильно зазначеного інструктивного матеріалу.

III. Відповідь на питання оцінюється в 5-15 балів, якщо:

- 1) відносно відповіді на найвищий бал не зроблено розкриття двох чи більше пунктів, зазначених у вимогах до нього;
- 2) одночасно наявні обидва типи недоліків, які окремо характеризують критерій оцінки в 35-40 балів;
- 3) характер відповідей дає підставу стверджувати, що особи яка захищає звіт про практику, неправильно зрозуміла зміст практики і тому не відповідає на питання по суті, припустилася грубих помилок у змісті відповіді.

Під час оцінки звіту про практику в цілому додатково враховуються і впливають на загальну суму балів допущені недоліки та помилки, якими вважаються:

- неохайне оформлення роботи (вживання не загальноприйнятих скорочень, рукописний варіант звіту, незрозумілий почерк, використання олівців замість чітких чорнил) (мінус 10 балів);

- помилки в оформленні звіту про практику порівняно з діючими вимогами (мінус 5 балів);
- помилкові статистичні та аналітичні дані, якщо розмір помилки незначний і в цілому не впливає на висновки, які зроблено у звіті (мінус 5 балів);
- використання застарілих науково-інформаційних джерел.

Під час оцінки звіту про практику в цілому додатково враховується і впливає на загальну суму балів трудова дисципліна студента під час проходження практики. При порушенні графіка і змісту проходження практики (зафіксованому у відповідному журналі) викладач може знизити оцінку:

- за одноразове порушення індивідуального графіку практики та відсутність без поважних причин на занятті у встановлений час або систематичні запізнення (мінус 5 балів за кожний факт порушення);
- за несвоєчасність представлення на кафедру інформації про початок практики (мінус 10 балів);
- за несвоєчасність представлення на кафедру звіту про практику (мінус 5 балів).

Студент, котрий не виконав програму практики і отримав незадовільний відгук на базі практики або незадовільну оцінку при захисті звіту про практику, направляється на практику повторно або відраховується з університету.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
«Педагогічна практика у закладах фахової передвищої освіти»
для студентів 2-го курсу ОС «Магістр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ОПП Середня освіта (Історія)**

Денної та заочної форм навчання
Навчально-науковий інститут
Філології та історії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « ____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня_2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів – 2023

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

ПОГОДЖЕНО

кафедрою історії, правознавства та методики навчання
протокол засідання № 14

від «20» червня 2023 р.

Завідувач кафедри

історії, правознавства та методики навчання

_____ **Андрій ГРИЦЕНКО**

ПОГОДЖЕНО

вченою радою навчально-наукового інституту
філології та історії

протокол № 11

від «27» червня 2023 р.

Голова вченої ради ННІ

філології та історії _____ **Олена ЧУМАЧЕНКО**

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки
здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за
спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ
ім. О. Довженка.

Укладач програми: доктор педагогічних наук, доцент Гриценко
Андрій Петрович,

кандидат історичних наук, старший викладач Крижанівський Віталій
Михайлович, гарант освітньої програми.

Пояснювальна записка

Педагогічна практика магістрантів у закладах фахової передвищої освіти (далі - ЗФПО) на робочому місці викладача, які отримують підготовку за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія), є важливим елементом фахової педагогічної підготовки магістрів – майбутніх викладачів історії, правознавства та громадянської освіти ЗФПО. Вона проводиться у III семестрі і повинна мати навчально-дослідницький характер. Її зміст спрямований на формування управлінських якостей особистості майбутніх педагогів, дослідників історичної та освітньої галузей; на формування їх готовності до викладацької діяльності в умовах фахової передвищої освіти України.

Практика займає чільне місце у процесі виховання у магістрів морально-етичних якостей викладача освітнього закладу, індивідуального творчого стилю педагогічної діяльності, потреби в самоосвіті; формування умінь професійного й педагогічного спілкування у викладацькому колективі та з аудиторією здобувачів освіти.

Згідно з освітньо-професійною програмою і навчальними планами підготовки фахівців освітнього ступеня «магістр» практика планується у III семестрі загальною тривалістю 9 тижнів (270 год.) для студентів магістратури денної (заочної) форми навчання. Базою проходження педагогічної практики магістрантів є заклади фахової передвищої освіти.

	Назва практики	К ур с	Семе стр	Кількість годин		Форма контрол ю
				Кредитів	Годин	
ОК 12	Педагогічна практика у закладах фахової передвищої освіти	1	3	9	270	залік

Здобувачі освіти, які навчаються за індивідуальним графіком і працюють за фахом можуть звільнятися від проведення занять та проводити їх за індивідуальним графіком за місцем педагогічної роботи.

II. 2. 1. Мета та завдання практики

Метою практики є ознайомлення магістрів зі всіма аспектами освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти:

- професійна підготовка здобувачів освіти до самостійного виконання функцій класного (групового) керівника та викладача;
- оцінювання його готовності до освітньої роботи із здобувачами освіти закладів фахової передвищої освіти;
- розвиток у здобувачів освіти професійних компетентностей, творчого ставлення до організації освітнього процесу;
- оволодіння здобувачами освіти сучасними методами і формами організації освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти;
- формування у них на базі здобутих в університеті знань, професійних умінь і навичок прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних для професійної діяльності умовах;
- закріплення знань, умінь і навичок з дисциплін громадянської та історичної освітньої галузі, які вони вивчали в університеті;
- аналіз і узагальнення кращого педагогічного досвіду: шляхом відвідування уроків, набуття навичок проведення уроків з історії та правознавства, організація виховної роботи в навчальній групі, проведення психологічних спостережень за окремими здобувачами освіти й складання на них психолого-педагогічних характеристик.

Перед магістрами – практикантами стоїть ряд *завдань*:

- формувати у здобувачів освіти складові професійної компетентності викладачів (педагогічні, психологічні, комунікативні);

- навчити самостійно та творчо використовувати на практиці теоретичні знання, отримані при вивченні педагогіки, психології, методики викладання історичних дисциплін;
- навчити цілеспрямовано спостерігати за діяльністю здобувачів освіти шляхом ознайомлення з різного роду документацією: програмами, робочими планами, класними журналами, зошитами здобувачів освіти тощо;
- ознайомити з передовим педагогічним досвідом викладання історії та правознавства і проведення позакласних занять в ЗФПО, навчитися їх аналізувати, узагальнювати і використовувати в своїй практиці;
- навчити розробляти конспекти уроків, організовувати освітній процес, проектувати навчально-виховну роботу;
- формувати вміння з вибору результативних педагогічних технологій і впровадження особистісно-орієнтованих технологій в освітній процес;
- формувати вміння з аналізування й оцінювання процесів і явищ професійної діяльності;
- виховувати у майбутніх викладачів стійкий інтерес до педагогічної професії;
- формувати у здобувачів освіти уміння будувати взаємини з колегами, дітьми та батьками.

II. 2. 2. Вихідні та основні навчальні компетентності.

У результаті вивчення курсу майбутні учителі історії набувають наступні загальнонаукові (філософські) та фахові компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні задачі в галузі середньої освіти як галузі професійної діяльності й комплексні проблеми історії під час навчання, що передбачає проведення дослідницької роботи щодо наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики та характеризується невизначеністю умов і вимог

Загальні компетентності:

ЗК 1. Сформованість професійної етики та загального культурного кругозору; здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу інформації.

ЗК 2. Здатність до професійно-педагогічної комунікації, налагодження й підтримки контактів з учасниками наукового дискурсу незалежно від їхніх національних, гендерних, вікових ознак, до вільного обговорення професійних, комунікативних проблем в усному та писемному форматах наукового мовлення

ЗК 4. Готовність до самоаналізу та прагнення до саморозвитку, підвищення науково-дослідницької та педагогічної майстерності

ЗК 5. Розуміння соціальної важливості професії викладача закладів загальної середньої та фахової передвищої освіти

ЗК 6. Здатність репрезентувати культуру наукового мовлення українською та іноземною мовами під час проведення та презентації результатів досліджень історико-правового характеру.

ЗК 7. Здатність використовувати цифрові технології в навчальному процесі та при здійсненні досліджень історико-правового характеру

ЗК 8. Здатність діяти на основі етичних міркувань, дотримуватися наукової доброчесності в професійній, науково-дослідницькій діяльності.

Фахові компетентності:

ФК 5. Здатність студентів до розробки та реалізації оригінальних методик викладання історії та використання історичних джерел у навчальному процесі загальної середньої та фахової передвищої освіти.

ФК 8. Здатність до організації якісного освітнього процесу та співпраці під час організації наукових досліджень з історії Європи доби Модерну та Постмодерну.

ФК 9. Здатність модифікувати, адаптувати, проєктувати методи та розробляти методику науково-дослідницької діяльності у сфері історії та правознавства з використанням сучасних ІТ-технологій.

ФК 10. Здатність до професійного розвитку та самоорганізації, проєктування власної кар'єри та готовності до постійного підвищення професійної кваліфікації.

II. 2. 3. Оцінювання педагогічної практики

Підсумкова оцінка з педагогічної практики визначається на підставі середньозваженого бала, де до уваги береться ваговий індекс та показник середньоарифметичної оцінки всіх основних видів робіт, які виконує здобувач освіти під час проходження педагогічної практики (ваговий коефіцієнт (далі – ВК) проведення уроків і виготовлення наочності до них, ВК проведення виховного предметного заходу, ВК проведення виховного і профорієнтаційного заходів, ВК оформлення документації, ВК за захист і підготовлені презентаційні матеріали, ВК психологічних спостережень).

Вагові коефіцієнти оцінювання різних видів діяльності здобувачів освіти під час педагогічної практики у закладах фахової передвищої освіти на робочому місці викладача визначаються за формулою «середня арифметична оцінка виду робіт» x «ваговий індекс виду робіт» = «ваговий коефіцієнт виду робіт».

№ з/п	Види робіт	Ваговий індекс
1	Проведення залікових уроків	0,4
2	Проведення виховного предметного заходу	0,1
3	Виконання завдань з психології (написання психолого-педагогічної характеристики)	0,1
4	Проведення виховного заходу і профорієнтаційного	0,2
5	Якість оформлення документації	0,15
6	Захист і підготовка презентаційних матеріалів	0,05
Разом		1

Сума вагових коефіцієнтів відповідає підсумковій оцінці за практику та визначається з таблиці поданої нижче

Оцінка ECTS	Середньозважений бал, що формує інтервальну шкалу	Національна оцінка			
А	4,51-5,00	90-100	5	Зараховано	Відмінно – високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями
	5,00	100			
	4,95	99			
	4,90	98			
	4,85	97			
	4,80	96			
	4,75	95			
	4,70	94			
	4,65	93			
	4,60	92			
	4,55	91			
В	4,01-4,50	82-89	4		Добре – достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження
	4,50	89			
	4,43	88			
	4,36	87			
	4,29	86			

	4,22	85			
	4,15	84			
	4,08	83			
	4,01	82			
С	5,50-4,00	74-81	4		Добре – середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування вміннями й навичками
	4,00	81			
	3,90	80			
	3,84	79			
	3,76	78			
	3,67	77			
	3,59	76			
	3,51	75			
	3,50	74			
Д	2,83-3,43	54-73	3		Задовільно – середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками
	3,43	73			
	3,36	72			
	3,29	71			
	3,22	70			
	3,15	69			
	3,07	68			
	3,01	67			
	3,00	66			
	2,92	65			
	2,83	64			
Е	2,51-2,75	60-63	3		Задовільно – рівень володіння теоретичним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння нижче середнього
	2,75	63			
	2,67	62			
	2,59	61			
	2,51	60			
ФХ	2,00-2,50	35-59	2	Не зараховано	Незадовільно – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни
Ф	0,00-1,99	1-34	2		Незадовільно – низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни

II. 2. 4. Зміст педагогічної практики

Перший тиждень (пасивна практика) відводиться для ознайомлення з освітнім закладом фахової передвищої освіти, його структурою, завданнями, вивчення особливостей організації освітнього процесу в ньому. Магістри-практиканти відвідують уроки з історії та інших навчальних предметів з метою ознайомлення з класом; засвоюють способи і види планування навчального матеріалу і виховної роботи, працюють над складанням конспекту першого уроку, а також виконують інші завдання, які випливають із програми педагогічної практики.

На наступних тижнях (активна практика) магістри самостійно дають уроки, працюють помічниками класного керівника, ведуть позакласну роботу з історії та правознавства під керівництвом методиста і вчителя.

За період педагогічної практики магістри проводять **не менше 6 залікових уроків з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства та громадянської освіти, а також не менше 4-8 пробних уроків.**

Під час проведення педагогічної практики магістр повинен:

- ознайомитися з класним колективом і активно приймати участь разом із класним керівником у виховній роботі;
- приймати участь у передбачених планом практики і особистим індивідуальним планом заходів або проводить їх самостійно;
- ознайомитися з кабінетом історії та правознавства та його обладнанням;
- відвідувати уроки викладачів ЗФПО та інших магістрів-практикантів, приймати активну участь в їх аналізі й обговоренні;
- готуватися до проведення навчальних занять з історії та правознавства: розробляти плани-конспекти різних типів уроків із застосуванням різних методів, форм та засобів, що відповідають змісту уроків та активізують процес сприйняття і засвоєння матеріалу здобувачами освіти;
- проводити уроки з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства та громадянської освіти, що визначені індивідуальним планом практиканта;
- готувати наочність до уроків з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства та громадянської освіти та позакласних занять, залучаючи до такої роботи учнів;
- проводити факультативні або додаткові заняття, консультації з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства та громадянської освіти;
- приймати участь у роботі гуртків, організовувати і проводити тематичні вечори з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства та громадянської освіти, організовувати випуск стінгазет, бюлетенів тощо;
- допомагати в організації і проведенні вікторин, олімпіад з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства та громадянської освіти;
- активно проводити виховну роботу у закріпленому класі в закладі освіти;
- виконувати завдання з педагогіки і психології;
- відвідувати засідання педагогічних рад (кафедр);
- накопичувати і обробляти матеріал з практики викладання з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства та громадянської освіти для написання магістерської роботи.

II. 2. 5. Обов'язки магістрів-практикантів

1. Магістри-практиканти протягом всієї практики кожного дня приходять в заклад фахової передвищої освіти до початку занять і знаходяться в ньому не менше 4-6 годин. Явка практиканта до закладу освіти у вказаний методистом час обов'язкова.

2. Магістри-практиканти у закладі освіти є *складовою частиною педагогічного колективу* і тому під час проходження педагогічної практики повинні дотримуватися правил внутрішнього розпорядку закладу, виконувати розпорядження директора, заступника директора з навчально-виховної роботи і керівника практики від факультету (навчально-наукового інституту) та окремих кафедр.

3. На практику здобувачі освіти приходять вчитися, оволодівати досвідом викладачів. Взаємовідносини та співпраця з викладачами ЗФПО повинні бути діловими, тактовними.

4. Магістри зобов'язані виконувати всі види робіт, передбачені програмою педагогічної практики, охайно і добросовісно готуватися до кожного уроку і позакласного заняття. Магістр, який недостатньо добре підготувався до заняття, несвоєчасно і неохайно написав конспект уроку, не підготував і не перевіряв обладнання до нього, недостатньо засвоїв матеріал і т. п. до уроку **не допускається**, і за цей урок йому виставляється незадовільна оцінка.

5. Виховуючи у здобувачів освіти охайність і ввічливість у ставленні до колег, магістр-практикант сам повинен бути зразком дисциплінованості, організованості та працелюбства.

6. Магістри, робота яких на педагогічній практиці визнана незадовільною, зобов'язані повторити педпрактику повністю або частково.

7. Після закінчення практики магістри повинні **в триденний термін** здати своєму груповому керівнику і методисту та на кафедру історії, правознавства та методики навчання всю звітну документацію з педагогічної практики.

П. 2. 6. Звітність практиканта

Відповідно до поставлених завдань **після проходження практики магістр-практикант ПОВИНЕН ЗДАТИ методисту від університету** плани-конспекти із спецпредмету, а також:

- Календарно-тематичний план проведених 6 залікових уроків (погоджений з методистом педагогічної практики).

- Плани-конспекти всіх уроків. З них не менше 6 залікових розширених конспектів з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства та громадянської освіти із виготовленою наочністю (перед проведенням кожного уроку попередньо розглянути з методистом та викладачем і отримати у них дозвіл на проведення уроку).

- Аналіз уроку колеги магістра-практиканта (відвідування уроку є обов'язковим).

- План-конспект проведення одного заняття позакласної роботи (гуртка, факультативу з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства та громадянської освіти тощо).

- Сценарій проведеного виховного заходу із спецпредмету (перед проведенням попередньо обговорити план-конспект заходу з методистом, викладачем та класним керівником і отримати у них дозвіл на проведення заходу).

Узагальнений звіт із практики підготувати у формі електронної презентації-коментаря (за можливості озвучений виступ-презентація) за орієнтовною структурою:

1. ПІП студента, ННІ, курс, група, форма навчання, освітня програма, вид практики, місце проходження практики, груповий керівник.

2. Мета, завдання практики.

3. Коротка характеристика бази практики.

4. Виконані завдання під час проходження практики.

5. Загальні, фахові компетентності, сформовані під час проходження практики.

6. Проблеми, труднощі, що виникли у процесі практичної підготовки.

7. Допомога, поради, настанови академічної спільноти під час проходження педагогічної практики (викладачі, викладачі-методисти, групові керівники, учителі, практичний психолог та інші).

8. Допомога, поради, настанови інших стейкхолдерів у процесі проходження педагогічної практики (керівництво освітніх установ, батьки, учні, учителі, методичні працівники, провідні фахівці деканатів та інші).

9. Поради, побажання, пропозиції щодо змісту програм практики, організації й проведення практичної підготовки, підготовки звітності, процедур захисту.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА**

**ПРОГРАМА
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
«Науково-дослідницька практика з написання магістерської роботи»
для студентів ОС «Магістр»
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ОПП Середня освіта (Історія)**

Денної та заочної форм навчання
Навчально-науковий інститут
Філології та історії

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Голова вченої ради _____ проф. Олександр КУРОК
(протокол № _____ від « ____ » _____ 2023 року)

Наскрізна програма вводиться в дію з 1 вересня 2023 р.
В.о. ректора _____ проф. Олександр КУРОК

Глухів – 2023

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ

ПОГОДЖЕНО

кафедрою історії, правознавства та методики навчання
протокол засідання № ____

від « ____ » _____ 2023 р.

Завідувач кафедри

історії, правознавства та методики навчання

_____ **Андрій ГРИЦЕНКО**

ПОГОДЖЕНО

вченою радою навчально-наукового інституту
філології та історії

протокол № ____

від « ____ » _____ 2023 р.

Голова вченої ради ННІ

філології та історії _____ **Олена ЧУМАЧЕНКО**

Програму практики складено на основі:

Освітньо-професійної програми Середня освіта (Історія) підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) Глухівського НПУ ім. О. Довженка.

Укладач програми: доктор педагогічних наук, доцент Гриценко Андрій Петрович

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Науково-дослідницька практика з написання магістерської роботи є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)» другого (магістерського) рівня вищої освіти, яка спрямована на оволодіння здобувачем освіти загальних і професійних компетентностей здійснення самостійної науково-дослідної роботи.

Програма практики розроблена відповідно до основних нормативних документів, що регламентують освітній процес у закладах вищої освіти (Закон України «Про вищу освіту» (2014) із змінами, Закон України «Про освіту» (2017) із змінами, Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016) із змінами); стратегічних орієнтирів та тенденцій сучасної освіти та науки у вітчизняному, європейському та світовому вимірі; вимог нормативно-правових актів, що регламентують підготовку здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня.

Для здобувачів вищої освіти магістратури важливо знати не тільки основні положення виконання дипломної (магістерської) роботи, але й мати уявлення про методологію і методи наукових досліджень, здобути досвід організації своєї наукової діяльності, використання методів наукового пізнання. Інтеграція загальної та професійної освіти на базі дослідницької діяльності не лише сприяє значному підвищенню мотивації до отримання знань і формування відповідних компетентностей, але є і стимулом оновлення змісту освіти в цілому.

Загальний обсяг ОК «Науково-дослідницька практика» складає (12 кредитів ЕКТС).

Термін проходження практики – 2-й та 3-й семестр.

Тривалість практики – чотири тижні (денна форма), два тижні (заочна форма).

Дослідницька практика з написання магістерської роботи реалізується на підставі наступних документів:

- Положення про навчання і викладання за освітніми програмами ОС «Бакалавр», ОС «Магістр» у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка;
- Положення про організацію, проведення практичної підготовки здобувачів освіти у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка;
- Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка.

Дослідницька практика з написання магістерської роботи сприяє поєднанню теоретичних знань магістрів, отриманих у процесі засвоєння змісту освітніх компонентів ОПП, а саме: «Методологія історичної науки», «Методика використання історичних джерел у навчанні історії України», «Актуальні питання історії науки і техніки ХІУ-ХХІ ст.», «Право інтелектуальної власності», «Педагогічна практика на робочому місці вчителя», «Методологія і методи наукових досліджень», «Інформаційні технології в дослідницькій діяльності» тощо.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ І ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

2.1. Мета і завдання практики

Метою практики є набуття здобувачами вищої освіти досвіду самостійної науково-дослідної роботи та опрацювання методики її проведення, поглиблення теоретичних знань, підбір фактичного матеріалу для написання випускової (магістерської) кваліфікаційної роботи, формування вмінь і навичок опрацювання наукових та інформаційних джерел.

Студенти під час проходження дослідницької практики з написання магістерської роботи мають вирішити наступні **завдання**:

ознайомлення зі структурою, науковою проблематикою та результатами наукової роботи університету та його провідних фахівців щодо обраного напряму досліджень;

- вивчення теоретичних класичних історичних джерел за обраною науковою проблемою в межах науково-дослідних тем кафедри історії, правознавства та методики навчання й діяльності навчально-наукової лабораторії «Глухівщинознавство: в умовах реалізації концепції Нової української школи» та відповідно до наукової проблеми дослідження магістерської роботи;

визначення стану розробленості питань обраної наукової проблеми у вітчизняній та іноземній літературі;

визначення структури та основних завдань магістерського дослідження;

апробація основних теоретичних та практичних рекомендацій магістерської роботи (у формі виступів на конференціях, написанні наукових статей, методичних рекомендацій тощо);

оформлення наукових пошуків у завершене магістерське дослідження.

2.2. Компетентності та програмні результати навчання

Зміст практики спрямований на формування в здобувачів вищої освіти *компетентностей*, зокрема:

Інтегральної: Здатність розв'язувати складні задачі в галузі середньої освіти як галузі професійної діяльності й комплексні проблеми історії під час навчання, що передбачає проведення дослідницької роботи щодо наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальних:

ЗК 1. Володіння культурою мовлення, здатність до сприйняття, узагальнення інформації

ЗК 2. Готовність до кооперації з колегами, роботи в колективі

ЗК 3. Прагнення до саморозвитку, підвищення кваліфікації та майстерності

ЗК 5. Постановки цілей та визначення шляхів їх досягнення.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання на практиці

Фахових:

ФК 1. Уміння розглядати історичні явища та процеси в розвитку та конкретно-історичних умовах певної епохи.

ФК 4. Вміння студентів працювати з історіографічною та актовою спадщиною.

ФК 6. Вміння студентів формувати усні та письмові висловлення щодо історичних фактів, історичних постатей та історичних теорій.

Зміст практики спрямований на досягнення здобувачами вищої освіти *програмних результатів навчання*, зокрема:

ПРН 4. Знати новітні базові методики із вивчення та реконструкції психолого-педагогічного портрету окремих учнів, студентів та досліджуваної групи в школі або ВНЗ.

ПРН 5. Знати напрацювання вітчизняних та зарубіжних мислителів з питання розробки моделей інтерпретації історіографічної та джерелознавчої спадщини.

ПРН 6. Уміння розробляти план та застосовувати сучасні методики психолого-педагогічного вивчення особливостей психологічного розвитку, соціалізації учнів/студентів та вдало інтерпретувати отримані результати.

ПРН 7. Уміння застосовувати історичні документи, напрацювання відомих істориків при аналізі соціально-економічного, суспільно-політичного, культурно-освітнього поступу людських спільнот та цивілізацій від доби палеоліту до сьогодення.

ПРН 8. Застосовувати сучасні теоретико-методологічні напрацювання при аналізі рівня інформаційного потенціалу вітчизняної та зарубіжної історіографічної традиції та джерельної спадщини.

ПРН 11. Здатність вибирати та класифікувати історіографічну спадщину та джерельну базу з метою розкриття її інформаційного потенціалу при побудові моделей поступу людських спільнот в політичній, економічній та культурно-ідеологічній сферах.

ПРН 12. Здатність побудувати психолого-педагогічний портрет учня/студента, колективу для обрання оптимальних методик викладу матеріалу історичного та правового характеру.

ПРН 14. Розділяти на групи, порівнювати інформаційні можливості історіографічної спадщини та джерельної бази при здійсненні науково-дослідницької роботи, у процесі вивчення окремих періодів поступу людських спільнот.

ПРН 17. Здатність класифікувати історіографічну спадщину та джерела при здійсненні науково-дослідної роботи, вивченні людських спільнот різних епох.

ПРН 18. Здатність вибирати, упорядковувати та вдало поєднувати різні методи та засоби для активізації пізнавальної діяльності учнів/студентів при вивченні, закріпленні нового матеріалу на заняттях з історії.

ПРН 19. Здатність оцінювати важливість використання історіографічної спадщини та джерельної бази в навчальному процесі та науково-дослідній діяльності.

ПРН 20. Володіти діловим мовленням; знати основні ідіоматичні вирази ділової української та іноземної мови; застосовувати здобуті професійні та комунікативні навички для презентації результатів власних педагогічних та історичних досліджень та досліджень.

ПРН 21. Оцінювати ефективність методів та засобів вивчення історії для аргументованого обрання в подальшому найбільш вдалих.

2.3. Зміст практики

Об'єктом дослідницької практики з написання магістерської роботи є науково-дослідна, науково-методична, інформаційна, культурно-просвітницька робота. Дослідницька практика з написання магістерської роботи є важливою складовою програми підготовки магістра, що має на меті систематизацію, розширення і закріплення професійних знань, формування у студентів компетентностей ведення самостійної наукової роботи, дослідження та експериментування. Сутність практики полягає у залученні здобувачів вищої освіти до самостійної дослідницької роботи, ознайомленні з методикою проведення науково-дослідної роботи.

Предметом дослідницької практики з написання магістерської роботи є поглиблення навичок самостійної наукової роботи, розширення наукового світогляду здобувачів вищої освіти, дослідження проблем практики та вміння пов'язувати їх з обраним теоретичним напрямком дослідження, визначати структуру та логіку магістерської роботи.

Дослідницька практика з написання магістерської роботи повинна відповідати напряму наукових досліджень студента магістратури. Під час такої практики надається можливість використати нові методи та отримати необхідні результати досліджень, що їх проводить студент при написанні магістерської роботи.

ОК «Дослідницька практика з написання магістерської роботи» передбачено наступні види діяльності:

1. Обґрунтування теми магістерського дослідження (Актуальність, науковий апарат, зміст).

2. Календарний план виконання наукового дослідження. Розробляється у вигляді таблиці, яка містить такі поля: № етапу; зміст роботи; метод; обсяг; передбачуваний результат; термін виконання; примітка.
3. Аналіз наукової літератури, інтернет-ресурсів та джерельної бази наукового дослідження:
 - 3.1 Підготовка довідки з аналізом історіографії наукової проблематики з якої ведеться дослідження та написання магістерської роботи.
 - 3.2 Підготовка довідки опрацьованих ресурсів (в т.ч. інтернет-ресурсів) з досліджуваної теми з переліком бібліографії з проблеми наукового дослідження (згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання»).
 - 3.3 Підготовка довідки з характеристикою комплексу архівних та опублікованих матеріалів (історичних джерел), використання яких дозволило вирішити завдання дослідження та написання кваліфікаційної (магістерської) роботи.
4. Аналіз базових понять з теми дослідження (не менше 10 термінів).
5. Проєкт розгорнутого плану-конспекту / програми спецкурсу (факультативу) / план-конспекту виховного заходу / плану діяльності історичного гуртка (клубу) / програми педагогічного експерименту тощо, який (які) якісно розкриває (-ють) методичний аспект дослідження теми з історії та сприятимуть уведенню означеної тематики до освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти.
6. Аналіз застосовуваних у проєкті розгорнутого плану-конспекту / програми спецкурсу (факультативу) / план-конспекту виховного заходу / плану діяльності історичного гуртка (клубу) / програми педагогічного експерименту методів, засобів та прийомів освітньої діяльності учнів конкретного класу з метою більш якісного засвоєння історичної теми в освітньому процесі закладів загальної середньої та / або позашкільної освіти здобувачів.
8. Публікація з теми наукового дослідження: доповідь на наукову конференцію **Обсягом 4 - 5 сторінок.** та / або наукова стаття з теми дослідження з дотриманнями вимог фахового видання. **Обсяг - 6 - 8 сторінок.**
9. Презентація до доповіді на конференцію.
10. Презентація-звіт з практики до доповіді на підсумкову конференцію.

2.4. Організаційні основи практики.

Перший етап дослідницької практики з написання магістерської роботи охоплює такі завдання:

- 1) Участь у настановній конференції з організації дослідницької практики. Співбесіда з науковим керівником щодо уточнення завдань і змісту практики.
- 2) Участь у підсумковій конференції практики.
- 3) Ознайомлення з порядком організації планування, ведення та забезпечення дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти.

Другий (дослідницький) етап практики передбачає:

2-й семестр

- 1) Обґрунтування теми магістерського дослідження (Актуальність, науковий апарат, зміст). **Обсягом – до 5 сторінок.** (Обґрунтування подається у роздрукованому і електронному вигляді - **файл „обгр.doc”**).
- 2) Оформлення календарного плану виконання наукового дослідження у вигляді таблиці, яка містить такі поля: № етапу; зміст роботи; метод; обсяг; передбачуваний результат; термін виконання; примітка. Календарний план має містити не менше 10 позицій. (Календарний план подається у роздрукованому і електронному вигляді - **файл „к_план.doc”**). (додаток А);
- 3) Проєкт розгорнутого плану-конспекту / програми спецкурсу (факультативу) / план-конспекту виховного заходу / плану діяльності історичного гуртка (клубу) / програми

педагогічного експерименту тощо, який (які) якісно розкриває (-ють) методичний аспект дослідження теми (ІІІ розділ кваліфікаційної роботи, п. 3.2. та додатки) з історії та сприятимуть уведенню означеної тематики до освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти. **Обсягом 4-8 сторінок.**

(Проект методичних матеріалів подається у роздрукованому і електронному вигляді - **файл „конспект.doc”**, матеріали (за потреби) в окрему папку „матеріали”).

4) Аналіз застосовуваних у проекті розгорнутого плану-конспекту / програми спецкурсу (факультативу) / план-конспекту виховного заходу / плану діяльності історичного гуртка (клубу) / програми педагогічного експерименту методів, засобів та прийомів освітньої діяльності учнів конкретного класу (для підготовки п. 3.1. кваліфікаційної роботи) з метою більш якісного засвоєння історичної теми в освітньому процесі закладів загальної середньої та / або позашкільної освіти здобувачів. **Обсягом 1-3 сторінки.**

(Матеріали подають у роздрукованому і електронному вигляді - **файл „методика.doc”**, матеріали (за потреби) в окрему папку „матеріали”).

5) Інформація про співпрацю із закладами освіти (список потенційних вступників)

(Інформація подається у роздрукованому і електронному вигляді - **файл „профорієнтація.doc”**).

6) Апробація результатів дослідження під час наукових заходів з дотриманням принципів академічної доброчесності:

Підготовка й опублікування тез доповідей (для денної форми – 1-3, для заочної – 1-2) за темою наукового дослідження під час участі в наукових заходах (конференції, семінарі, вебінарі тощо).

(Доповідь та / або стаття подається у роздрукованому і електронному вигляді - **файл „публікація.doc”**).

7) Презентація до доповіді на конференцію (8-12 слайдів).

(Презентація подається у електронному вигляді - **файл „пр_допов.ppt”**).

8) Презентація-звіт з практики до доповіді на підсумкову конференцію (10-15 слайдів).

(Презентація подається у електронному вигляді - **файл „пр_звіт.ppt”**).

3-й семестр

9) Уточнення календарного плану виконання наукового дослідження у вигляді таблиці, яка містить такі поля: № етапу; зміст роботи; метод; обсяг; передбачуваний результат; термін виконання; примітка. Календарний план має містити не менше 10 позицій. (Календарний план подається у роздрукованому і електронному вигляді - **файл „к_план.doc”**). (додаток А)

10) Аналіз наукової літератури, інтернет-ресурсів та джерельної бази наукового дослідження (українською мовою та іноземними (20-30%), крім російською):

10.1. Підготовка довідки (**обсягом 2-4 сторінки**) з аналізом історіографії наукової проблематики з якої ведеться дослідження та написання магістерської роботи.

(Довідка подається у роздрукованому і електронному вигляді - **файл „історіографія.doc”**, матеріали (за потреби) у окрему папку „матеріали”).

10.2. Підготовка довідки (**обсягом 2-4 сторінки**) опрацьованих ресурсів (в т.ч. інтернет-ресурсів) з досліджуваної теми з переліком бібліографії (українською мовою та іноземними (20-30%), крім російською) з проблеми наукового дослідження (згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання»). До аналізу додаються отримані матеріали. (додаток Б);

(Довідка подається у роздрукованому і електронному вигляді - **файл „бібліографія.doc”**, матеріали (за потреби) у окрему папку „матеріали”).

10.3. Підготовка довідки (**обсягом 1-3 сторінок**) з характеристикою комплексу архівних та опублікованих матеріалів (історичних джерел), використання яких дозволило вирішити завдання дослідження та написання кваліфікаційної (магістерської) роботи.

(Довідка подається у роздрукованому і електронному вигляді - *файл „джерела.doc”*, матеріали (за потреби) у окрему папку „матеріали”).

11) Аналіз базових понять з теми дослідження (не менше 10 термінів). До кожного з термінів дається не менше 2-х визначень. Вказується автор визначення і джерело, з якого воно взяте. Позначається, яке з визначень найбільше підходить для використання у дослідженні. При відсутності готових визначень з літератури, або їх невідповідності меті дослідження формулюється власне визначення. **Обсягом 2 - 3 сторінки.**

(Аналіз подається у роздрукованому і електронному вигляді – *файл „поняття.doc”*).

12) Підготовка та виступ на передзахисті кваліфікаційної (магістерської) роботи.

(Презентація виступу подається у електронному вигляді - *файл „передз_допов.ppt”*).

13) Інформація про співпрацю із закладами освіти (список потенційних вступників)

(Інформація подається у роздрукованому і електронному вигляді - *файл „профорієнтація.doc”*).

14) Апробація результатів дослідження під час наукових заходів з дотриманням принципів академічної доброчесності:

Підготовка й опублікування наукових статей та / або тез (для денної форми – 1-3, для заочної – 1-2) за обраним напрямом досліджень;

(Доповідь та / або стаття подається у роздрукованому і електронному вигляді - *файл „публікація.doc”*).

15) Презентація до доповіді на конференцію (8-12 слайдів).

(Презентація подається у електронному вигляді - *файл „пр_допов.ppt”*).

16) Презентація-звіт з практики до доповіді на підсумкову конференцію (10-15 слайдів).

(Презентація подається у електронному вигляді - *файл „пр_звіт.ppt”*).

Третій (підсумковий) етап практики пов'язаний з:

1) Самооцінкою виконаної роботи (визначення студентом, яких помилок припустився через нестачу професійних знань і умінь (вміння відбору й структурування й візуалізації матеріалу статті, тез конференцій тощо), а які зумовлені його особистісними якостями (способи взаємодії з науковцями, рівень емпатії, стиль спілкування, емоційність тощо). Аналіз результатів практики, рефлексія, самодіагностика власних досягнень за результатами проходження практики шляхом складання звіту про проходження практики.

2) Підготовка звітної документації про проходження практики.

3) Захист результатів практики у встановленому порядку. Представлення звітних матеріалів про проходження практики.

Загальне керівництво практикою покладається на завідувача випускової кафедри.

Безпосереднє керівництво практикою здобувача вищої освіти, науково-методичне консультування та поточний контроль за виконанням програми практики здійснюється його науковим керівником, який:

- забезпечує планування, чітку організацію та облік результатів практики;
- затверджує загальний план-графік практики, його місце в системі індивідуального планування здобувача вищої освіти;
- надає методичну допомогу в плануванні та організації наукової взаємодії;
- контролює роботу здобувача вищої освіти під час проходження практики, вживає заходи щодо ліквідації недоліків в її організації;

ІІІ. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

3.1. Вимоги до звітної документації

За підсумками проходження дослідницької практики з написання магістерської роботи здобувач вищої освіти за погодженням та підписом наукового керівника у триденний

термін після її завершення подає:

Завідувачу кафедри та науковому керівнику:

2-й семестр

- 1) Обґрунтування теми магістерського дослідження (до 5 сторінок);
- 2) календарний план виконання наукового дослідження (*додаток А*);
- 3) проєкт розгорнутого плану-конспекту / програми спецкурсу (факультативу) / план-конспекту виховного заходу / плану діяльності історичного гуртка (клубу) / програми педагогічного експерименту тощо, який (які) якісно розкриває (-ють) методичний аспект дослідження теми з історії;
- 4) перелік методів, засобів та прийомів освітньої діяльності учнів конкретного класу, що застосовуються у проєкті розгорнутого плану-конспекту / програми спецкурсу (факультативу) / план-конспекту виховного заходу / плану діяльності історичного гуртка (клубу) / програми педагогічного експерименту з метою більш якісного засвоєння історичної теми в освітньому процесі закладів загальної середньої та / або позашкільної освіти здобувачів;
- 5) тези доповідей (для денної форми – 1-3, для заочної – 1-2) за темою наукового дослідження, здійснених під час участі в наукових заходах (конференції, семінарі, вебінарі тощо) офлайн та онлайн за допомогою мережі Інтернет;
- 6) Презентація до доповіді на конференцію (8-12 слайдів).
(Презентація подається у електронному вигляді - *файл „пр_допов.ppt”*).
- 7) Презентація-звіт з практики до доповіді на підсумкову конференцію (10-15 слайдів).

3-й семестр

- 8) уточнений календарний план виконання наукового дослідження (*додаток А*);
- 9) довідка (2-4 сторінки), яка розкриває стан наукової розробленості обраної наукової проблематики з аналізом історіографії наукової проблеми з якої ведеться дослідження та написання кваліфікаційної (магістерської) роботи;
- 10) довідка (2-4 сторінки) опрацьованих ресурсів (в т.ч. інтернет-ресурсів) з досліджуваної теми з переліком бібліографії (українською мовою та іноземними (20-30%), крім російською) з проблеми наукового дослідження (згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання») (*додаток Б*);
- 11) довідка (2-4 сторінки), що містить аналіз джерельної бази наукового дослідження з характеристикою комплексу архівних та опублікованих матеріалів, використання яких дозволило вирішити завдання дослідження та написання кваліфікаційної (магістерської) роботи;
- 12) перелік базових понять з теми дослідження (не менше 10 термінів);
- 13) матеріали наукових статей та / або тез доповідей (для денної форми – 1-3, для заочної – 1-2) за темою наукового дослідження, здійснених під час участі в наукових заходах (конференції, семінарі, вебінарі тощо) офлайн та онлайн за допомогою мережі Інтернет;
- 14) Презентація до доповіді на конференцію (8-12 слайдів).
(Презентація подається у електронному вигляді - *файл „пр_допов.ppt”*).
- 15) Підготовка та виступ на передзахисті кваліфікаційної (магістерської) роботи
(Презентація виступу подається у електронному вигляді - *файл „передз_допов.ppt”*).
- 16) Презентація-звіт з практики до доповіді на підсумкову конференцію (10-15 слайдів).

Підбиття підсумків проходження практики здобувачами вищої освіти здійснюється на звітній конференції у 2-му та 3-м семестрах за участю завідувача кафедри, гаранта ОПП та наукових керівників кваліфікаційних (магістерських) робіт, що передбачає захист

результатів практики у вигляді мультимедійної презентації та доповіді студента, відповідей на запитання.

До захисту допускаються здобувачі вищої освіти, які у повному обсязі виконали індивідуальний план практики і надали пакет документів, передбачених п. 3.1.

Студенти, які не виконали індивідуальний план проходження практики, до її захисту не допускаються. Здобувачі вищої освіти, які не виконали програму практики з поважних причин (в умовах поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» залежно від епідемічної ситуації в регіоні та воєнного стану внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну), що має бути підтверджено документально, направляються на дослідницьку практику повторно у вільний від навчання час.

Студенти, які не пройшли практику або не виконали програму практики без поважних причин, і отримали негативну характеристику, незадовільну оцінку при захисті звіту, повинні ліквідувати заборгованість з проходження практики в терміни, встановлені рішенням кафедри.

3.2. Система оцінювання науково-дослідницької практики

З огляду на важливість встановлення рівня практичної підготовленості здобувачів вищої освіти другого рівня до професійної діяльності, формою підсумкового контролю з ОК «Дослідницької практики з написання магістерської роботи» є залік, що передбачає, крім виставлення оцінки «зараховано»/ «незараховано», оцінювання результатів практики за 100-бальною шкалою на основі другого типу оцінювання, який містить такі складники: стартовий – оцінювання результатів виконання завдань практики; підсумковий – оцінювання наданої звітної документації та захисту результатів практики.

Практика оцінюється відповідно до наступного розподілу балів за видами робіт, що підлягають контролю:

2-й семестр

Вид роботи	Кількість балів
Обґрунтування теми магістерського дослідження	0-11 балів
Календарний план виконання наукового дослідження	0-10 балів
Проект розгорнутого плану-конспекту / програми спецкурсу (факультативу) / план-конспекту виховного заходу / плану діяльності історичного гуртка (клубу) / програми педагогічного експерименту тощо, який (які) якісно розкриває (-ють) методичний аспект дослідження теми з історії	0-15 балів
Перелік методів, засобів та прийомів освітньої діяльності учнів конкретного класу, що застосовуються у проєкті	0-14 балів
Інформація про співпрацю із закладами освіти (список потенційних вступників)	0-8 балів
Матеріали наукових статей та тези доповідей з презентацією	0-22 балів
Звітна документація	0-8 балів
Захист практики	0-12 балів
Загальна максимальна кількість балів	100 балів

3-й семестр

Вид роботи	Кількість балів
Календарний план виконання наукового дослідження	0-6 балів
Довідка, яка розкриває стан наукової розробленості обраної наукової проблематики з аналізом історіографії наукової проблеми з якої ведеться дослідження та написання кваліфікаційної (магістерської) роботи;	0-8 балів
Довідка опрацьованих ресурсів з досліджуваної теми з переліком бібліографії з проблеми наукового дослідження	0-8 балів
Довідка, що містить аналіз джерельної бази наукового дослідження	0-8 балів
Перелік базових понять з теми дослідження	0-7 балів
Інформація про співпрацю із закладами освіти (список потенційних вступників)	0-6 балів
Матеріали наукових статей та тез доповідей з презентацією	0-22 балів
Підготовка та виступ на передзахисті кваліфікаційної (магістерської) роботи	0-15 балів
Звітна документація	0-8 балів
Захист практики	0-12 балів
Загальна максимальна кількість балів	100 балів

3.3. Критерії оцінювання результатів практики:

- рівень володіння змістом та формами роботи, яка проводилася студентами у ході дослідницької практики з написання магістерської роботи;
- рівень повноти наповненості звіту та необхідних супроводжуючих документів, які розкривають хід виконання складники практики (копії документів, аналітичні та статистичні матеріали тощо);
- актуальність і достовірність поданої у звіті інформації;
- дотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики;
- повне знання відповідного матеріалу, публікацій з обраної проблематики.
- ґрунтовність репрезентації власного наукового та дослідницького доробку;
- змістовність виступу на конференції;
- дотримання студентами етичних правил, правил внутрішнього розпорядку Університету.

Підсумкову оцінку практики пропонує науковий керівник магістерської практики на основі представлених звітних матеріалів та виступу студента під час звітної конференції.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Робота здобувачів вищої освіти за період дослідницької практики з написання магістерської роботи оцінюється за такими критеріями:

Оцінка «Відмінно» (А 90-100 балів) виставляється студентам, які виконали завдання практики на високому науково-методичному рівні; ними кваліфіковано формулювались та розв'язувались проблеми виховання та освіти, раціонально використовувались різноманітні методи навчання та засоби активізації учнів з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей, доцільно підбирався матеріал до занять, ефективно використовувалась матеріальна база, підтримувалась зацікавленість учнів протягом занять та в ході здійснення науково-дослідницької роботи, методично грамотно здійснений аналіз програм та проведення занять гуртків, коли студенти показали глибокі

знання матеріалу за фахом, психолого-педагогічної теорії та творчу самостійність у доборі навчального й дидактичного матеріалу для проведення та аналізу занять, якісно розробили дослідницький проект.

Оцінка «Добре» (В 82-89 балів) виставляється в тому випадку, коли заняття гуртка студентами проведені на високому науково-педагогічному рівні; на них вдало розв'язувались освітні та виховні проблеми, але недостатньо ефективно використовувались окремі методичні прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів; якщо студенти виявили знання психолого-педагогічної теорії, самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу, але допустили при цьому незначні помилки в побудові та проведенні занять, розробці дослідницького проекту.

Оцінка «Добре» (С 74-83 бали) виставляється в тому випадку, коли заняття гуртку студентами проведено на достатньому науково-педагогічному рівні; на них вдало розв'язувались освітні та виховні проблеми, але недостатньо ефективно використовувались методичні прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів; невдало поєднувались методи навчання та використовувалась наочність, якщо студенти виявили знання психолого-педагогічної теорії, самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу, але допустили при цьому незначні помилки в побудові та проведенні занять й розробці дослідницького проекту.

Оцінки «Задовільно» (Д 64-73 бали) заслуговують студенти, які допустили помилки в реалізації навчально-виховних завдань, недостатньо ефективно використовували психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, слабо активізували пізнавальну діяльність учнів; студенти, які не завжди вміли встановити контакт із учнями, не бачили своїх помилок та недоліків під час аналізу занять.

Оцінки «Задовільно» (Е 60-63 бали) заслуговують студенти, які допустили помилки у викладанні фактичного матеріалу та в реалізації навчально-виховних завдань, недостатньо ефективно використовували психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, слабо активізували пізнавальну діяльність учнів; не завжди вміло встановлювали контакт з учнями, не бачили та не виправляли своїх помилок та недоліків під час аналізу занять.

Оцінка «Незадовільно» (FХ 35-59 балів) виставляється в тому випадку, коли не були виконані навчально-виховні завдання, практикант допустив серйозні помилки під час викладання навчального матеріалу, не забезпечив належної дисципліни на занятті, а також показав низький рівень знань психолого-педагогічної теорії та некритично ставився до своєї роботи.

При виставленні підсумкової оцінки за педагогічну практику враховується ефективність проведення студентом занять, участь у методичній та дослідницькій роботі, його відношення до педагогічної професії, до учнів, якість звітної документації, виконання всіх видів завдань практики.

Рекомендована література

Основна:

1. Архівні установи України: довідник. Т. 1. Державні архіви / Держкомархів України. УНДІА СД: редкол.: Т. В. Боряк (голова), І. Б. Матяш, Г. В. Папакін. 2-е вид., доп. Київ, 2005. 692 с.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: АБУ, 2002. 480 с.
3. Бірта Г. О., Бургу Б.Г. Методологія і організація наукових досліджень. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 142 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Burhu_Yurii/Metodolohiia_i_orhanizatsiia_naukovykh_doslidzhen.pdf (дата звернення 22.06.2021).
4. Безуглий А.М., Співачевський І.Г. Шкільний геологічний словник-довідник. Київ: Радянська школа, 1976. 164 с.
5. Белікова М., Зайцева В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя, 2015. 180 с. URL: <http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/1935> (дата звернення 25.06.2021).
6. Важинський С. Е., Шербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
7. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України: підручник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2008. 480 с.
8. Гаврилов Є.В., Дмитриченко М.Ф. Технологія наукових досліджень і технічної творчості. Київ: Знання України. 2007. 318с.
9. Голубець М. А. Від біосфери до соціосфери. Львів, 1997. 256 с.
10. Джерелознавство історії України: довідник / ред. кол.: Боряк Г. В., Войцехівська І. Н., Калакура Я. С. (заст. голови), Павленко С. Ф., Слюсаренко А. Г., Сохань П. С. Київ: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 1998. 212 с.
11. Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015 http://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf (дата звернення 17.04.2021)
12. Залізник Л. Л., Моця О. П., Зубар В. М. Археологія України: Курс лекцій: навч. посібник / за ред. Л. Л. Залізняка. Київ: Либідь, 2005. 567 с.
13. Історичне джерелознавство. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Я. С. Калакура (кер. авт. колективу) та ін. Київ: Либідь, 2017. 512 с.
14. Калакура Я. С. Українознавче дослідження: теорія та методологія. Тернопіль: Джура, 2012. 294 с
15. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. К.: Слово, 2009. 240 с.
16. Лівінський О. М., Курок О. І., Гридякін В. М., Зінченко В. П. Методологія і методи наукових досліджень. Навч. посібник. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. 196 с.
17. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. 2-е вид., змін. та доп. Вінниця : ВНТУ, 2015. 317 с.
18. Основи історичного музеєзнавства: Навчально-методичний комплекс нормативного курсу. Укладач проф. О. Потильчак. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. 57 с. URL: <http://npu.edu.ua/e-book/book/html/60.html> (дата звернення 21.06.2021).
19. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
20. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами: методичні рекомендації / уклад.: М.П.Гребенюк, Г.З.Шевчук. Луцьк: ВІППО, 2019. 60 с.

21. Палеонтологія, палеоекологія, еволюційна теорія, стратиграфія: словник-довідник / за ред. В. П. Макридіна, І. С. Барскова. Харків, 1995. 288 с.
22. Салата О. Основи музеєзнавства: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Історія». Вінниця, 2015. 163 с. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/12175/1/O_Salata_NMP_OM_IS.pdf (дата звернення 22.06.2021).
23. Словник-довідник з археології / редактор, укладач та керівник авторського колективу Н.О. Гаврилук. Київ: Наук, думка, 1996. 430 с.
24. Чмихов М. О., Кравченко Н. М., Черняков І. Т. Археологія та стародавня історія України. Київ, 1992. 375 с.
25. Христова Н. Схема класифікації документної інформації в систематичних каталогах державних архівів України. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2004. Т. 11. С. 77–108.
26. Шевченко В., Ломачинська І. Музеєзнавство: навчальний посібник для дистанційного навчання Київ: Університет «Україна», 2007. 288 с. URL: <http://www.twirpx.com/file/1522730/> (дата звернення 19.06.2021).
27. Шовкопляс І.Г. Основи археології: навч. посібник. Київ: Радянська школа, 1977. 265 с.
28. Якубовський В.І. Музеєзнавство: підручник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2010. 352 с.

Електронні джерела:

1. Вазинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/Articles/gornostal/vajinskii%20posibnyk.pdf> (дата звернення 14.07.2021).
2. Галевич О., Штогрин І. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання: метод. рекомендації з впровадження. Львів. 2008. 20 с. // Методологія наукової роботи. URL: http://nauka.ho.ua/books_dis.htm (дата звернення 22.06.2021).
3. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. URL: <http://lib.pu.if.ua/files/dstu-8302-2015.pdf> (дата звернення 22.06.2021).
4. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. 117 с. URL: https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_4_12_red1.pdf (дата звернення 22.06.2021).
5. Наукова та інноваційна діяльність України : Статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_nauka_2017.pdf (дата звернення 22.06.2021).
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 груд. 1993 р. зі змінами. № 3792-XII VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення 22.06.2021).
7. Про музеї і музейну справу: Закон України від 29 червн 1996 р. зі змінами. № 250/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 22.06.2021).
8. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 25 груд. 2015 р. зі змінами. № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення 22.06.2021).

9. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII // База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19> (дата звернення 22.06.2021).

10. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) / МОН України. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf> (дата звернення 15.06.2021).

Інформаційні ресурси:

11. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 22.06.2021).

12. Офіційне Інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/> (дата звернення 22.06.2021).

13. Офіційний Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення 22.06.2021).

14. Офіційний сайт Державної архівної служби України; науково-практичний журнал «Архіви України». URL: <https://archives.gov.ua/ua/> (дата звернення 22.06.2021).

15. Національна бібліотека імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення 22.06.2021).

16. Американська бібліотека НаУКМА. URL: <http://www.library.ukma.kiev.ua/amer> (дата звернення 22.06.2021).

17. Бібліотека Конгресу США. URL: <http://www.loc.gov> (дата звернення 22.06.2021).

18. Британська бібліотека. URL: <http://www.bl.uk> (дата звернення 22.06.2021).

19. Німецька національна бібліотека. URL: [http://www/d-nd.de](http://www.d-nd.de) (дата звернення 22.06.2021).

20. Національна бібліотека Франції. URL: <http://www.bnf.fr> (дата звернення 22.06.2021).

21. Європейська цифрова бібліотека (Europeana). URL: <http://dev.europeana.eu> (дата звернення 22.06.2021).

22. Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування. URL: <https://scholar.google.com.ua/> (дата звернення 22.06.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Науковий керівник магістерської роботи

_____ ім'я ПРІЗВИЩЕ

" ____ " _____ 20 ____ р.

Календарний план виконання наукового дослідження магістерської роботи

№ етапу	Зміст роботи	Метод	Обсяг	Передбачуваний результат	Термін виконання	Примітка
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						

Студент 64-І групи

_____ ім'я ПРІЗВИЩЕ

Зразок оформлення бібліографічного опису джерел

№	Автор, назва, видавництво, рік видання, кількість сторінок	Короткий зміст відібраного матеріалу, який використовуватиметься у дослідження та написання кваліфікаційної (магістерської) роботи (сторінки за кожною позицією)	Відібрані цитати (характеристика та сторінки за кожною позицією), на які будуть посилання	Дискусійні моменти джерела (характеристика та сторінки за кожною позицією)	Зауваження (для якого розділу, вирішення якого завдання дослідження та написання кваліфікаційної (магістерської) роботи відібраний матеріал)
1	2	3	4	5	6

ПРИКЛАДИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У КВАЛІФІКАЦІЙНІЙ
(МАГІСТЕРСЬКІЙ) РОБОТІ З УРАХУВАННЯМ НАЦІОНАЛЬНОГО СТАНДАРТУ
УКРАЇНИ ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
Два автори	1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.
Три автори	1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с. 3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с. 4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.

Чотири і більше авторів	1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т., Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с. 4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М.П., Неживенко А.П., Пепа Т.В. Економічна психологія: навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с. 4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с. 6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с. 7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с. 8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с. 9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с. 10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с. 11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.
Багатотомні видання	1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Сеницына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с. 3. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с.

	4. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с. 5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Харьков : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.
Автореферати дисертацій	1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. 2. Гнатенко Н. Г. Группы інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. 3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
Дисертації	1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. 3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48-49. Ст. 536. 4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017). 5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530–543. 6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10. 7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141. 8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.
Архівні документи	1. Лист Голови Співки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Співки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71. 2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.

	3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України</i> . Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
Патенти	1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с. 2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.
Препринти	1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1). 2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).
Стандарти	1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). 2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с. 3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
Каталоги	1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с. 2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. 3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.
Бібліографічні покажчики	1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с. 2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10). 3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування). 4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одисей, 2003. 128 с.

	5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с.
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: КНИГИ	1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. <i>Михайло Баймуратов: право як буття вченого</i> : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493. 2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с экологическим правом</i> : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212. 3. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197. 4. Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЙ (ТЕЗИ, ДОПОВІДІ)	1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137. 3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. <i>Формирование толерантного сознания в обществе</i> : материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150. 4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53. 5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: ДОВІДКОВОГО ВИДАННЯ	1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673. 2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: ПРОДОВЖУВАН ОГО ВИДАННЯ	1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.

	2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159. 3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218. 4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. <i>Проблеми законності</i>. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: ПЕРІОДИЧНОГ О ВИДАННЯ (ЖУРНАЛУ, ГАЗЕТИ)	1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92. 2. Коломоець Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79. 3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5. 4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15. Bletska D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.
Електронні ресурси	1. Влада очима історії: фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017). 2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsei.org.ua/5_2017/32.pdf. 3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017). 4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років XX століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.